Cumhuriyet

24 ARALIK 1984

SİYASET 84

PARASIZ EK 51

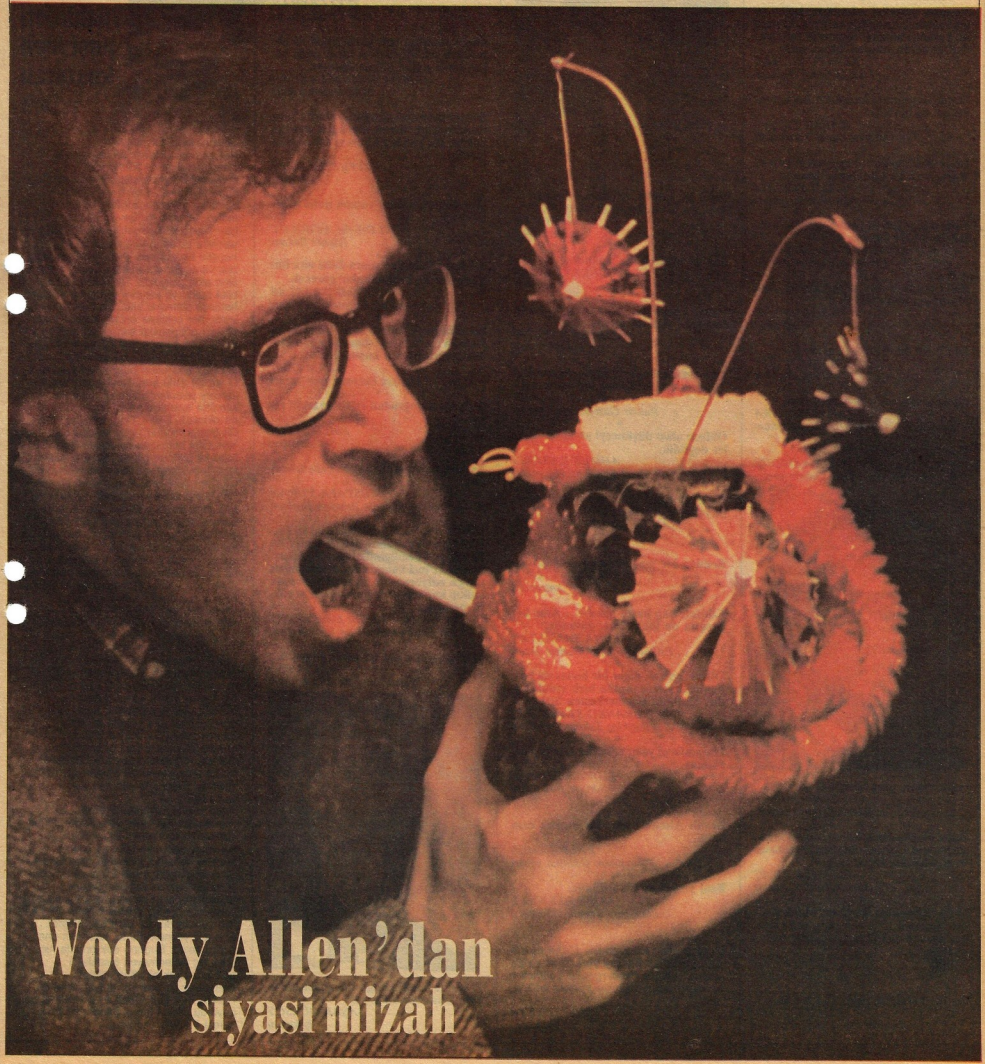

Woody Allen'dan siyasi mizah

İNCİR ÇEKİRDEĞİ

Biz yanlış yere dükkân açmışız.
ERSAN FERAY
Futbol Federasyonu eski üyesi.

•

Yasadışı hareket edenlerin polis ve mahkeme yakasından tutuyor. Öyleyse, yasadışı hareket edenlerin yakasından birisinin tutması lazım gelir.
ŞEVKET YILMAZ
Türk-İş Genel Başkanı

•

Bizim bastığımız kadınları beğenmeyenler de olabilir.
RAHMİ TURAN
Tan Gazetesi Genel Yönetmeni

•

İmza günü nedir? Nasıl tertip edilir? Yazarlar niye kitaplarını imzalar?
AZMİ YIRCALI
Milli Gazete Kültür-Sanat yazarı

•

Neden hep sol fikirlerin sahipleri dışarıda başarı kazanırlar?
MÜKERREM TAŞÇIOĞLU
Kültür ve Turizm Bakanı

•

Fazla yapılmış bir şeyler olmuş, ama olmaması daha iyiydi.
TURGUT ÖZAL
Başbakan

•

KİT'lerin hiçbirini sevmiyoruz.
HALİT NARİN
TİSK Başkanı

•

Güngör Bayrak'ı ben yarattım
BURHAN ÖZFATURA
İzmir Anakent Belediye Başkanı

•

Ruhunu acıttık galiba.
ATİLLA ÖZDÜR
Milli Gazete yazarı

İyilik yapın, ama bu iyiliği iyi yapın.
CENK KORAY
Tercüman Gazetesi yazarı.

•

Daha ilk günden itibaren bunun arkasında başka güçler olduğunu sezmişim ve söylemişimdir.
ALTEMUR KILIÇ
Tercüman Gazetesi yazarı

•

Merkez Bankası Banknot Matbaası'nın işleri çok yoğun. Yanlış anlaşılmasın, ama maşallah tam kapasiteyle çalışıyorlar.
CEVAT KÂNİ ÜNER
Milli Piyango Genel Müdürü

•

Ne taş kafalı insanlarız efendim.
TAHSİN ÖZTİN
Hürriyet Gazetesi spor yazarı

Yahu bu büyük okulları bitirenler o kapkara kitapları nasıl okuyorlar?
KİBARİYE
Arabeskçi

•

Ben üç kişilikli bir insanım.
BÜLENT ORAN
Senarist

•

Sayın Başbakan arka sıraya gitsin efendim, zira laf atıyor.
TURAN BAYEZİT
HP Milletvekili

•

Top ceza sahası çizgisini geçemediği içindir ki kale çizgisine hiç yaramadı.
HAYRİ HİÇLER
Bulvar Gazetesi spor yazarı

•

Oldum olası düşünceyi seven bir millet değildik.
AHMET KABAKLI
Tercüman Gazetesi yazarı

•

Biz demokrasi sülalesinden geliyoruz. Soyadımız demokrasidir.
İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL
Dışişleri eski Bakanı

•

Benden bir maçlık başarı isteniyor.
YILMAZ GÖKDEL
Milli Takım Antrenörü

•

Klinikte hep hasta bakılır... Ama her fırsatta da kıkır kıkır gülünür.
SUNA TANALTAY
Psikolog-Posta Gazetesi yazarı

•

Dikkati çeken diğer bir husus da bazı oyuncularımın toptan hızlı oldukları-dır. Halbuki top herkesten hızlıdır.
BRANKO STANKOVİÇ
Beşiktaş Teknik Direktörü

•

Hanımların yaşı, erkeklerin maaşı sorulmaz.
RIDVAN DİLMAN
Sarıyer futbolcusu

•

Zavallı Alman hoca. Bir maçlık canı kaldı.
RAUF TAMER
Tercüman Gazetesi yazarı

•

Beni yaşarken öldürdünüz.
JUPP DERWALL
Galatasaray Teknik Direktörü

•

Uçağın her yeri aynıdır. Daha emniyetli yeri diye bir şey yok. Ben yolcu olsam, uçağın "emergency" pencere ve kapılarının olduğu yerlere otururum.
ÜNAL ERTEM
THY kaptan pilotu

Bizim bu partiler dağılır, ortada kimse kalmaz diye bir endişemiz yok. Keşke dağılsalar. Hiç olmazsa oyun bitmiş olur.
ZEKİ CEYHAN
Milli Gazete yazarı

•

Ölüm sanatını çok güzel bilen ve şerefli bir şekilde ölmeyi idrak eden bir fert veya millet zillete düşmez.
BURHANEDDİN KAYHAN
Milli Gazete yazarı

•

Benim sahneye çıktığım yıllarda taklit edeceğim, örnek alacağım sanatçı yoktu. Bu yüzden kimseyi taklit edemedim.
SEYFETTİN SUCU
Türkücü

•

Her araç sahibinin yanına polis oturtamayız.
YILDIRIM AKBULUT
İçişleri Bakanı

•

Türkiye, Özal'dan sonra daha nice hükümetler ve başbakanlar görecek.
MEHMET BARLAS
Milliyet Gazetesi başyazarı

•

Şekerbegoviç olmayınca Beşiktaş'ta futbola ait tüm şekerleme imalathaneleri maç boyunca kapanıyor.
İSLAM ÇUPİ
Milliyet Gazetesi spor yazarı

•

Şeyh bana doğrudan evlenme teklif etmedi.
EMEL SAYIN
Ses sanatçısı

•

Kadınlara mahsus otobüs çalıştıracağım.
MUSTAFA VURAN
Yenimahalle Belediye Başkanı

•

Her şeyden önce, basın kamuoyu oluşturduğunu zannetmemeli. Türkiye'de kamuoyu kendiliğinden oluşur. Apartmanın 21'inci katında kendi kendinizle kavga ediyorsunuz. Ondan sonra da kalkıp kamuoyu oluşturduğunuzu söylüyorsunuz.
VEHBİ DİNÇERLER
Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı

•

İviç olsaydı daha iyi yerde olurduk.
ALİ URAS
Galatasaray Kulübü Başkanı

Evlilikle mankenliği bağdaştırabilen evli arkadaşlarımız var.
BAŞAK GÜRSOY
İş kadını

haftanın portresi

Yüzbinleri peşinden koşturan adam

O gün, farklı bir gündü.
Her zamanki köşesine ulaşmasıyla insanların üzerine saldırmaya başlamaları bir olmuştu. Hem şaşırmış, hem sevinmişti. Şaşırmıştı; çünkü böyle bir saldırıya bugüne kadar hiç maruz kalmamıştı. Sevinmişti; çünkü işler iyiydi, biletler satılıyordu. O gün, yanında bulunan yüz küsur biletin hepsini birden sattı. Ama çekilişe daha çok vardı. Bir sürü bilet lazımdı, müşteri akın akın geliyordu. Bir miktar daha bilet buldu ve kararını verdi: Bu biletleri herkese satmayacaktı. Özel müşterileri vardı, her çekilişte ondan bilet alırlardı. Onlara götürecekti son gelen biletleri. Bir-iki gün sokağa bile çıkmadı. Ne olur ne olmazdı. *"Belki bize de çıkar"* diyenler hep onun başına üşüşüyorlardı. O ise bir türlü kurtulamıyordu, *"umut kervanı yolcuları"*ndan. Bir bilet de kendine ayırmaya karar verdi - Ne olur ne olmazdı. Belki *"Ona da çıkabilir"*di. Bir başka *"o gün"* yine sokağa çıktı. Yeni bilet bulmuştu satacaktı. Yine bakkala gitti, bir paket sigara almak için. Tam sigarayı cebine yerleştiriyordu ki, *"Tam bilet verir misin,"* dedi bir ses, *"İş"*, daha sabahın köründe başlamıştı bile. Bakkaldan çıkarken, sabah evde başına özenle yerleştirdiği şapkasını çıkartıp çantasına yerleştirdi - Ne olur ne olmazdı. Otobüse bindi, ama her zaman yerleştiği köşesine gitmedi. Bu sabah başkalarının gazetesine bakmasa da olurdu - Yeter ki tanınmasındı. Sanki başına gelecekleri biliyor gibiydi. Otobüsten indi, her zamanki *"iş köşesi"*ne doğru yöneldi. Tam varmıştı, vazgeçti. Bugün, yani *"o gün"* başka *"bir köşede"* iş yapacaktı. Her zaman ortalığı kaplayan meslektaşları ortalıkta gözükmüyorlardı. Bir köşeden başlayan ve geniş meydana doğru uzanıp giden bir kuyruk vardı. Köşedeki büyük dükkân çok iş yapıyordu; ama öğrendiğine göre onların bileti de bitmek üzereydi. Öğlene kadar çantasından şapkasını çıkartmadı. Bekledi. Öğlenden sonra o büyük dükkânın kapısına bir büyük yazı asıldı: *"Biletler bittiği için satışlara son verilmiştir."*
Artık *"o gün"* onundu. Rakibi kalmamıştı. Kuytu bir yere doğru ilerledi, çantasının fermuarını açtı, sabah sakladığı şapkasını çıkarttı, sezene bezene kafasına yerleştirdi, yakınlardaki caminin meydana bakan tarafına doğru yürüdü. Karşıda değişik yönlere dağılmakta olan bir kalabalık vardı. O kalabalığı gördü, kalabalık onu.. Bir an için zaman durdu, karşılıklı bakışıldı. Sonra o yerinde durdu, kalabalık ona doğru koştu. Bugüne dek onunla hiç ama hiç ilgilenmeyen insanların gözünde artık bir *"Yıldız"* gibiydi. Bulunmaz bir nesneyi temsil ediyordu. Herkes, her türlü derdinin çaresini onda arıyordu. Onun ise dağıtacak-satacak-çaresi o kadar azdı ki...

haftanın fotoromanı

Milli Piyango bileti için kuyruklarda mücadele veren yüzbinlerce yurttaştan biri — MP satıcısı

Fotoğraf: ENDER ERKEK

dünya kulisi

F.ALMANYA

Bir masum doların yol açtıkları

*Juso'nun (SPD'nin gençlik kolları) çıkardığı sahte bir dolarlık banknotlar, SPD yönetimini çileden çıkardı. Jusolar, ABD'nin ilk Başkanı **George Washington**'un portresinin olması gereken yerde bir kurukafanın bulunduğu sahte banknotla, Başkan Reagan'ın Nikaragua'da izlediği politikayı protesto ediyorlardı.*

*SPD'nin parlamento sekreteri **Peter Glotz**, eylemi **"tatsız"** ve dış politika açısından **"zararlı"** olarak nitelendirdi. Glotz özellikle **"kurukafalı doların"** arkasındaki nota çok kızmıştı. Sahte doların arka yüzüne **"Eğer Reafan, Federal Almanya vatandaşı olsaydı, kanunlarımıza göre öldürmeye kışkırtmaktan aleyhine dava açılabilirdi"** notu düşülmüştü. Jusoların açıklamasına göre ABD hükümeti son bir yıl içinde Nikaragua'daki savaş için 30 milyon dolar harcamıştı. Glotz ayrıca sahte dolar kampanyasının aşırma olduğunu da savundu. Yeşiller, Parlamento Başkanı **Rainer Barzel**'in istifasından kısa bir süre önce, üzerinde Barzel'in portresinin olduğu ve Flick şirketiyle ilişkilerinin ima edildiği sahte banknotlar çıkarmışlardı. Willy Brandt da Juso'nun esprisine kızanlar arasındaydı. Parti Başkanı, Amerikan Sendikalar Birliği AFL/CIO'nun üyelerinin Genel Ekonomi Bankası BFG'nin New York'taki şubesini boykot ettiklerini belirtti. Çünkü rekabet yüzünden, sahte dolarları BFG'nin bastırdığı söylentisi çıkarılmıştı.*

İSVİÇRE

Parlamento panteri

Leopard tanklarına da mı alternatif?

*İsviçre Ulusal Meclisi'nde, Federal Almanya'dan "Leopard 2" tipinde 380 adet tankın alınmasının görüşüleceği gün, alternatif milletvekillerinden **Barbara Gurtner**, meclise leopar derisi taklidi bir elbiseyle geldi. Bir İsviçre gazetesinin **"siyasi defile"**ye övgüler yağdırmasına karşın, Bayan Gurtner eylemiyle Leopard tanklarının alınmasını protesto ettiğini belirterek, **"Ayrıca bu kıyafeti hafta sonunda kendim diktim"** dedi.*

FRANSA

"d'Estaing delirdi"-İyi

*Fransa eski Devlet Başkanlarından Valery Giscard d'Estaing, geçen hafta Le Figaro gazetesinin yöneticisi Max Clos'a telefon ederek bir süre önce yapılan Fransa-Afrika zirvesinde Zaire Devlet Başkanı Mobutu'nun sözlerini iyi not alıp almadığını sordu. Bu telefondan çok etkilenen Max Clos ertesi günkü makalesinde **"d'Estaing'in gittikçe delirdiğini"** yazdı. Valery Giscard d'Estaing Devlet Başkanı olduğu sıralarda **"Fransa'nın deliler tarafından yönetilmesi gerektiğini"** söylemişti.*

YİNE FRANSA

İdam spekülasyonu

*Fransa'nın sosyalist milletvekili Jacques Toubon, **"Muhalefet iktidara gelirse, idam cezası yeniden uygulamaya koyulacak, demekten çekiniyorum. Çünkü o zaman suçlular, cinayetlerini bu tarihten önce işlemek için acele eder ve kısa sürede suç oranı büyük boyutlara varır"** diyor. Toubon, idam cezasına kişisel olarak karşı olmakla birlikte siyasi nedenlerle yanında yer aldığını söylüyor.*

BU HAFTA SİYASET 84

Woody Allen, sinema dünyasının en özgün çehrelerinden biri. İki anlamda da: Hem yalnız "çehre"si bakımından hem de yaptıkları bakımından. Filmleri Türkiye'de hiçbir zaman Jaws ya da Rocky'ler ölçüsünde yaygın bir seyirci kitlesine sahip değil ama, daha sınırlı bir kentli çevrenin hayranlığını uyandıran eserler. Woody Allen, gümbürtülü komedilerinin uyandırdığı izlenimin aksine, epeyce "kendi halinde" sayılabilecek bir insan. Allen'la Stern dergisi muhabirlerince yapılmış bir görüşmeden aktardığımız parçalarla onu biraz tanımak mümkün. Bunun yanı sıra, Allen'in Batı'da çok tutulan, Türkiye'de yine pek fazla bilinmeyen mizah öykü ve denemelerinden bir örnek bu hafta Siyaset-84'te yer alıyor.

16 sayfamızın bir başka çiftini Yeni Kaledonya konusu kaplıyor. Yeni Kaledonya'da bağımsızlık hedefleyen bir isyan meydana geldi, bu küçük adayı sömürge olarak tutan Fransa'da politikacılar, kamuoyu oluşturucu güçler birbirine girdi, Batı basını bir aydır Yeni Kaledonya'dan söz ediyor, ama daha başka pek çok "dış" olayda görüldüğü üzere, Türkiye'de bu konu merak bile uyandırmadı. Özellikle zaman zaman Türkiye'ye gelen ya da Türk basını üzerine konuşan gerek Doğulu gerek Batılı gazetecilerin, diplomatların sık sık ifade ettiği bir gözlemdir: Dünyada, Türkiye'nin gelişmişlik-gelişmemişlik ölçülerine benzer durumda bulunup da "dışarı"yla bu kadar az ilgilenen bir başka kamuoyu zor bulunur, derler. Bu açıdan egemen tutum, bir bakıma, öbür mahallede yangın çıksa bu bizi sadece balkondaki çamaşırlar islenip kirlenebileceğinden ötürü ilgilendiriyor, diye özetleneblir. Belki de biraz bundan ötürü, çamaşırların neden sürekli simsiyah olduğunu anlamakta güçlük çekiliyor ve her şey bir, en fazla iki açıklama kalıbı içersinde çözüme bağlanıveriyor. Dışarıya bakarken içeriyi anlamak mümkün, oysa; dışarıya bakmadan içeriyi anlamak mümkün değil. Siyaset-84'ün önüne koyduğu başlıca işlevlerden biri bu. Biz, Türk kadınına seçme-seçilme hakkının tanındığı günlerin gazete kupürleriyle Federico Fellini'nin "Ve Gemi Gidiyor"a nasıl oyuncu seçtiği arasında, "ünlü"lerimizin İncir Çekirdeği köşemize giren sözleriyle Amerikan Kızılderililerinin bugünkü yaşamı arasında çok sağlam bir bağ olduğunu düşünüyoruz. Sağlam, ama çok basit: Hepsi hayatın parçası. Ve hayatın birtakım parçalarını birileri bir kenara bıraktığında başka birileri sahipleniyor. Ve hayatı bu şekilde karşılıklı olarak "bölüşenler"in güç oranına, elerinde tuttukları "parça"ların önemine göre, hayat, en azından bazı düzeylerde, değişiveriyor. Birkaç yıldır, enflasyon, ekonominin düze çıkması, ihracat, faiz ve bunların benzer kavramlar hayatımızı belirlemiyor mu? Peki bu, zaten kesinlikle böyle olması gerektiği için mi böyle? Murat Köprü'nün enflasyon üzerine yazısı (6. Sayfada) bir anlamda bu soruyu da soruyor.

Bitirirken, okurlara küçük bir notumuz var: Birkaç sayı önce, kendiliğinden Anket Defteri'ndeki soruları yanıtlayarak bize gönderen emekli işçi Adnan Kaplan'ın mektubuna ve yanıtlarına yer vermiştik. Ardından Anket Defteri'ne okurlardan çok sayıda mektup gelmeye başladı. Bir kerelliğine yaptığımız istisnayı geniş̧letmek niyetinde değiliz. Anket Defteri'nde ağırlıklı ünlüleri tanıtmaya devam edeceğiz. Sizleri ikna etmek için küçük bir hesap (zaten artık gündelik yaşantımızın temel olayı faiz, vergi iadesi v.b. hesaplamak ya): Cumhuriyet'i her gün satın alan yaklaşık 100 bin okur var, bu, her hafta bir, ayda dört anketten 100 bin hafta, 25 bin ay, yaklaşık 2 bin 83 yıl boyunca Anket Defteri'ni okur mektuplarına ayırmamız anlamına geliyor.

ÜMİT KIVANÇ

Bir bütçe Meclis'ten nasıl geçti?

BETÜL UNCULAR

Ankara— Milli Savunma Bakanlığı bütçesi görüşülüyordu. Gerek Genel Kurul'daki belirli bölümlerde gerekse localarda yüksek rütbeli subaylar görüşmeleri izliyorlardı. Genel Kurul salonu her zamanki gibi boş ve sessizdi. Bu sırada Başbakan Turgut Özal salona girdi. Ancak Bakanlar Kurulu yerine ANAP sıralarının arkalarına doğru yürüdü. Karşılaştığı ANAP'lıların ellerini sıkarken kürsüde MDP Grubu adına Milli Savunma Bakanlığı bütçesi üzerinde **Emin Alpkaya** konuşuyordu.

Özal'ı ANAP sıraları arasında gören milletvekilleri bütçeyi bir kenara bırakıp arka sıralara doğru ilerlemeye başladılar. Özal bir sıraya oturdu, yanına hemen **Leyla Yeniay Köseoğlu** iliştiverdi. Başbakan Özal'ın çevresi bir anda sarıldı. Yüksek rütbeli subaylar Alpkaya'yı dikkatle izlerken Özal'ın bulunduğu yörede sohbet koyulaştı. Kulisten Genel Kurul'a giren ANAP'lılar Özal'ı görünce o tarafa yöneliyorlar ve kalabalık daha da büyüyordu.

Kürsüde konuşan bir milletvekili. Milletvekili sıralarında oturan bir Başbakan. Kimse kürsüdeki milletvekilini dinlemiyor. Herkes Başbakan'ın yanında olmaktan hoşlanıyor.

Bu sırada partinin genel muhasibi **Bedrettin Doğancan Akyürek** koltuğunun altında taşıdığı büyük bir dosyayı Özal'ın önüne bıraktı. Dosyanın kapağını açan Özal kendi resmiyle karşılaştı. Parti yeniyil nedeniyle Başbakan Özal'ın renkli resmi bulunan takvimler bastırmıştı. Bir süre takvimler incelendi, üzerinde fikir yürütüldü. Mustafa Taşar, Leyla Yeniay Köseoğlu, Nihat Akpak, Nadir Pazarbaşı, Fethi Çelikbaş, İsmail Üğdül, Eyüp Aşık, Nevzat Yağcı, Rezzan Şahinkaya, Altan Kavak, İbrahim Özdemir, Pertev Aşçıoğlu, Ercüment Konukman, Kamil Tuğrul Coşkunoğlu, Süha Tanık, Bülent Akarcalı, Saffet Sakarya, Fecri Alpaslan, Bedrettin Doğancan Akyürek, Erol Bülent Yalçınkaya, Özal'ın çevresini sararak sohbete katılan ANAP'lılardı. Yarım saat süren sohbetten sonra Başbakan Özal genel kuruldan ayrıldı ve Milli Savunma Bakanlığı bütçesinde bir daha kendisini gören olmadı... Başbakanın bu tavrı çok değişik yorumlara neden oldu...

Genel Kurul'da Özal'ın çevresini saran ANAP'lı milletvekilleri **"hükümetin birinci yıldönümü"** nedeniyle verilen yemekte de Özal'ın masasına oturabilmek için adeta yarıştılar... TBMM Halkla İlişkiler binasındaki kafeteryada Özal, ANAP'lı milletvekillerine öğle yemeği verdi. Bölmeler arasında kurulan uzun masalardan her birine bir bakanın oturtulması planlanmıştı. **"Başbakan Turgut Özal"** kartının yer aldığı masa arında bazı üyelerce doldurulduğu. Başbakanın **"masanın bu ucuna mı - yoksa öteki ucuna mı oturacağı"** tartışması üyelerin 15 dakikasını aldı. Barlas Doğu, Özal'ın cam tarafına oturtulmasını ve iyi görünüm için arkasına bir çiçek konulmasını önerirken, Özal'ın soğuktan etkilenmemesini isteyen Devlet Bakanı Ahmet Karaevli ile Genel Sekreter Mustafa Taşar masanın öteki ucuna oturmasını önerdiler. Ancak Özal masanın ortasına oturdu.

Gazetecilerin çoğunlukta bulunduğu masada yer alan Başbakan Yardımcısı **Kaya Erdem** sigaranın zararlarını anlatırken, aynı masadaki Adalet Bakanı **Necat Eldem "sigaraya bahan olduktan sonra başladığını"** söyledi. Bir başka masada oturan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı **Mustafa Kalemli**'ye bir gazeteci **"Sayın bakan ne kadar şanslısınız. Yanınızda oturan gazeteci arkadaşımız da Artvinli"** dedi. Bir süre duraklayan Kalemli **"Ben Artvinlileri çok severim"** karşılığını verirken, uzaklarda bir masada bulunan Nevzat Bıyıklı'nın kulakları çınladı mı bilemiyoruz..

Kremalı tavuk ezme çorba, şehriyeli güveç, mevsim salatası, peynirli salon böreği ve kaymaklı ekmek kadayıfından oluşan yemeği iştahlı biçimde yiyen Başbakan Özal **"Yemeğin parasını kim verecek?"** sorusunu kızarak, **"Ben vereceğim ne olacak?"** biçiminde yanıtladı.

Bu yasama döneminin milletvekilleri gerçekten ağızlarının tadlarına çok düşkün-

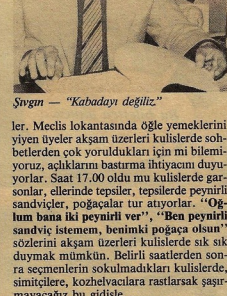

Şivgin — "Kabadayı değiliz."

ler. Meclis lokantasında öğle yemeklerini yiyen üyeler akşam üzerleri kulislerde sohbetlerden çok yoruldukları için mi bilemiyoruz, açlıklarını bastırma ihtiyacını duyuyorlar. Saat 17.00 oldu mu kulislerde garsonlar, ellerinde tepsiler, tepsilerde peynirli sandviçler, poğaçalar tur atıyorlar. **"Oğlum bana iki peynirli ver"**, **"Ben peynirli sandviç istemem, benimki poğaça olsun"** sözlerini akşam üzerleri kulislerde sık sık duymak mümkün. Belirli saatlerden sonra seçmenlerin sokulmadıkları kulislerde, simitçilere, kozhelvacılara rastlarsak şaşırmayacağız bu gidişle...

Bütçe görüşmelerine milletvekillerinin ilgi göstermediklerini, üyelerin bomboş sıralara konuştuklarını basın yazmaktan usandı. Ancak Meclis'te değişen bir durum yok. Dikkatimizi çeken olay TBMM Başkanı **Necmettin Karaduman**'ın iyi bir bütçe izleyicisi olduğu. Bütçe görüşmelerinin başından sonuna dek Karaduman'ı Genel Kurul'da gördük. Meclis Başkanı başta kendi grubu olmak üzere diğer grupların üyelerine bu davranışıyla belki birçeyler ima etmek istemiş olabilir, ancak sonuç alamadığı da bir gerçek...

Bütçeyi ne kadar az sayıda üye izlese de, muhalefetin bazı sözleri ANAP'lı üyeleri çileden çıkarıyor. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı bütçesinin görüşülmesi sırasında HP'li **Ayhan Fırat**'ın **"Kim ANAP'lı ise ihaleleri o kazanıyor. Tatbikatı var"** sözleri olay yarattı. ANAP'lı **Bülent Akarcalı**'nı sözler üzerine kürsüye doğru yürürken, grup başkanvekili **Pertev Aşçıoğlu**, Akarcalı'nın yolunu keserek yatıştırmaya çalıştı. Olay tutanaklara şöyle geçti:

BÜLENT AKARCALI: Ayıp ayıp. Bu Meclis'e hakaret ediyor.

AYHAN FIRAT: Subjektif donelere inhisar ettiremezsiniz. Namuslu, dürüst yöneticiler bu sistemden büyük oranda şikâyetçiler. Halbuki, ehli, o işi yapabilecek müteahhitleri seçeceksiniz, ondan sonra...

AKARCALI: Bu Meclis'e hakaret ediyor. İsim vermeden itham ediyor, yalancıdır bu arkadaş.

FIRAT: Yalancı olan sensin, dinleyin. Sayın milletvekilleri durun budur, yalan söylemiyorum. (ANAP sıralarından gürültüler)

HALİL ŞIVGIN: Sayın Başkan sözünü geri alsın. Yalan söylüyor. Lütfen sözünü geri alsın.

BAŞKAN: Siz de **"yalan"** dediniz tamam.

ŞIVGIN: Hayır efendim. Arkadaşlarımızı yalancılıkla itham etti. Lütfen geri alsın sözünü, belgeleri getirsinler, yalan söylüyorlar.

BAŞKAN: Siz de onu yalancılıkla itham ediyorsunuz, bırakınız efendim. (ANAP sıralarından gürültüler)

ŞIVGIN: Lütfen sözünü geri alsın.

BAŞKAN: Lütfen efendim. Siz daha ağırını söylediniz. Daha ne söyleyeceksin yani, birbirinizi döveceksiniz buyurun.

ŞIVGIN: Hayır biz kabadayı değiliz.

BAŞKAN: Birbirimize biraz tahammül edelim. Çok rica ediyorum. Yani şu Meclisi bir ahenk içinde yürütmek için gayret sarfediyoruz. Muhalefet, muhalefetliğini bilecek, iktidar iktidarlığını bilecek. Başka türlü olmaz bu. (ANAP sıralarından gürültüler)

Bugüne dek Meclis tarihinde görülmemiş olaylarla da karşılaşılıyor Genel Kurul'da. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı bütçesinin gece yapılan görüşmeleri sırasında YÖK Başkanı Prof. **İhsan Doğramacı**'yı HP sıralarında görenler şaşkınlıktan küçük dillerini yutacaklardı. Milletvekilleri sıralarına üyelerden başka hiç kimsenin oturmaması kuralı çiğnenmişti. Ancak yetkisini Anayasa'dan alan YÖK Başkanı Prof. Doğramacı büyük bir rahatlıkla ana muhalefet sıralarına gelerek **Mahmut Akkılıç**'ın yanına oturdu. 15-20 dakika süren sohbet, yapılan ikaz üzerine yarıda kesildi ve Prof. Doğramacı Genel Kurul'da kendilerine ayrılan yere yöneldi. Bir süre sonra Akkılıç yerinden kalkarak Prof. Doğramacı'nın yanına gitti ve sohbete devam edildi. Turgut Özal hükümetinin ilk bütçesinin görüşmeleri TBMM'de tamamlandı. Milletvekillerinin 1986 Mali Yılı Bütçe yasa tasarısı görüşmeleri için bu yıl oldukça deneyim kazandıklarını sanıyoruz...

"Birbirinizi döveceksiniz, buyrun efendim"

Uzunlamasına bir masa. Masanın üzerinde "Turgut Özal, Başbakan" yazılı bir kart ve tabaklar, çatallar, kaşıklar, bıçaklar, peçeteler.. Masaya yaklaşanlar birbirlerine soruyor: "Başbakan bu uca mı oturacak, öteki uca mı?" Başbakan geliyor, masanın tam ortasına oturuyor.

RAFET GENÇ

Ankara— ANAP ilk bütçesinde **"ilk fire"**sini verdi. 1985 Mali Yılı Bütçe tasarısına Edirne Bağımsız milletvekili olarak oy veren **Türkân Arıkan**, basın toplantısında Başbakan'ı ve eski Genel Başkan'ını **"ağır"** bir biçimde suçlamıştı.

Türkân Arıkan, kardeşi **Vural Arıkan**'dan **"habersiz"** istifa ettiğini bildirirken, partideki rahatsızlığı da bir ölçüde kamuoyuna açıklıyor ve **"Sayın Turgut Özal kendi sesinden başka sese tahammül edemez hale gelmiştir,"** diyordu.

İşin ilginç yanı, uzun süreden beri ANAP içinde iktidar mücadelesi yapan iki eski **"güdük parti"**nin sempatizanlarının yönetimi ele geçirdiklerini söyleyen Türkân Arıkan bunlardan birisini daha somut biçimde tarif ederek şöyle diyordu:

"12 Eylül öncesi İstiklâl Marşı söylenirken oturulan, Atatürk'e ve laikliğe aykırı sloganlar atılan Konya mitingini başlatanlardan biri olan ve seçimlerden çok sonra Anavatan Partisi'nde üst düzeyde görevlendirilen teşkilat Genel Başkan Yardımcısıyla ve partiyi kuruluş amacı dışında kendi görüşleri doğrultusunda çekmeye çabalayan diğer Genel Başkan Yardımcılarıyla, temel felsefede anlaşabilmem ve uyuşmam mümkün olmayacaktır.."

Türkân Arıkan, kardeşi Vural Arıkan'dan sonra Genel Başkan Yardımcıları **Mehmet Keçeciler, Halil Şıvgın** ve **Mustafa Taşar**'ı **"enine boyuna"** tarif ederek Anavatan milletvekillerini de **"dar çemberi"** yıkmaya çağırıyordu.

Grup içinde bu ekiple mücadelede, Arıkan kardeşlerin bazı milletvekillerinin aksine, yalnız kaldıkları ortaya çıkıyordu. Maliye eski Bakanı Vural Arıkan, Kapıkule olayı ile ilgili Meclis araştırması sırasında Genel Kurul'da yaptığı konuşmadan sonra Başbakan Özal'ın **"ısrar"** uyarısı üzerine **"izin"** alıp Avrupa'ya gidiyor, sorun kapanmış gibi görünüyordu. Oysa kardeşi Türkân Arıkan, her yerde **"Demokrasi karşılıklı eleştirme ilkesidir. Parti içinde eleştirme yapılmalıdır"** diyordu.

Ve sonunda partisinden bir yıl ihraç edildi. Aradan bir süre geçtikten sonra Türkân Arıkan bu kez doğrudan **"hücum"**a geçiyor ve Başbakan'ın kardeşinin aldığı ek paraları soruyordu.

VE ARKASINDAN İSTİFA...

ANAP Grubu'nda **"yönetim kadrosu"**na karşı birçok tepki var. Bunlar daha çok ilçe ve il düzeyinde. Buralarda delege seçimleri ve kongreler genellikle **"ihtilaflı"** oluyor. Geçen gün Meclis'te Başbakan Özal'ın odasında yapılan Başkanlık Divanı toplantısında kongre hazırlıkları görüşüldü. Birçok il ve ilçenin şikâyetleri dinlendi. Bu toplantıda Genel Başkan Yardımcılarından **Şadi Pehlivanoğlu**'nun, Özal'a, **"Efendim, hizip çıkarttıralım, böylece hizmet edecekler ortaya çıkar, eskiden böyle yaparlardı"**, dediği ve arkasından kahkaha attığı söylendi. Tabii bu işin "şaka"sıydı ve gergin sinirler gevşetildi.

ATATÜRK'ÜN BOZKURTLUĞU

ANAP'ta geçmişten bugüne uzanan iki partinin varlığı kamuoyu önünde tartışılırken Meclis Genel Kurulu'nda ilginç bir konuşma bu kez tutanaklara geçti. Tartışma ve düzeltme akşam üzeri olduğu için pek az gazetede küçük bir haber olarak çıktı.

ANAP Bingöl Milletvekili **Hakkı Artukarslan** İçişleri Bakanlığı bütçesi üzerinde konuşurken **"bozkurt Mustafa Kemal"** sıfatını kullandı. Birleşimi yöneten Başkan Vekili MDP'li **İskender Cenap Ege** bu sıfatın düzeltilmesini istedi:

"Sayın Artukarslan konuşması sırasında bir sıfat kullanmıştır. Bu sıfat bozkurt Mustafa Kemal şeklinde olmuştur. Hepinizin malumu Mustafa Kemal Atatürk'dür. Başka bir sıfatı yoktur. Sayın Artukarslan, sadece burayı ifade etmek ve tasrih etmek üzere söz veriyorum.."

ANAP Bingöl Milletvekili Hakkı Artukarslan kürsüye gelerek şunları söyledi:

— Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri; İçişleri Bakanlığı Bütçesi görüşülürken, Anadolu'ya gelişimizi sıralandırarak gelirken, bilhassa Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey, Orhan Bey, Murat Hüdavendigar ve arkasından da Fatih dediğim zaman Halkçı Parti sıralarından "Atatürk" diye soruldu...

BAŞKAN— Efendim, lütfen efendim; şimdi onların hiçbirisine lüzum yok.

— Geliyorum, bir dakika Sayın Başkan, tasrihi için müsaadenizle..

BAŞKAN— Lütfen efendim, lütfen.

— Bir şeyi mutlak surette halletmeliyiz. Bozkurt, üç hilal, buna benzer ergenekon, milli marşlar hiç kimsenin, hiçbir partinin, hiçbir ideolojinin malı değildir; ezan, Kuran, din hiçbir partinin, hiçbir toplumun, hiçbir ideolojinin malı değildir. Türk milletinin müşterek malıdır. (ANAP sıralarından **"Bravo"** sesleri ve alkışlar) **Sağın da malıdır, solun da malıdır. Maalesef geçmişte bu sloganlara muayyen klikler sahip çıkmış ve yanlış kullanılmışlardır. Eğer hatırlarsanız -yaşlılar içimizde- Mustafa Kemal'in zamanında beş liradaki bozkurt resmi vardır, talebe keplerinde, Petrol Ofisi ambleminde.**

BAŞKAN— Lütfen efendim, Artukarslan, lütfen..

— Hemen bitiriyorum efendim.

Ben "Gazi Mustafa Kemal" sözünü tamamlamak isterken, o heyecanın içerisinde; bizde mahallen "Bir bozkurt misali aslanım daldı" derler; ben de Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışını izah ederken "Gazi Mustafa Kemal bir bozkurt gibi" sözünü, o anda Sayın Başkan yine beni sıkıştırdığı için böylece kullanmış oldum. (ANAP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) **Türk Milleti için yekvücut olarak Atatürk, Türk milletinin malıdır, Türk'ün büyüğüdür. Kuran, ayet, bayrak, hilal Türk milletinin müşterek malıdır, hiç kimseye ayrıcalığı yoktur. Hepinize saygılar sunarım. Bahusus...**

BAŞKAN— Teşekkür ederiz Sayın Artukarslan.

— Bahusus Halkçı Parti'den; onu da arz edecegim...

BAŞKAN— Çok rica edeceğim, tamam ama, tamam, kapatıyorum...

— Sayın Şeref'in soyadı da Bozkurt'tur; Onu da selamlarım, o da bozkurttur, hiçbir mahzuru yoktur. Biz "Bozkurtu" slogan addetmiyoruz...

Türkân Hanım artık bağımsız

Bütçe açık vermeden Anavatan fire verdi

Türkân Arıkan, beklenen istifasını beklendiği gibi Mehmet Keçeciler, Halil Şıvgın ve Mustafa Taşar'ı suçlayarak açıklarken, Bingöl Milletvekili Hakkı Artukaslan da Meclis'te beklenmedik bir konuşma yaptı: Gazi Mustafa Kemal bir bozkurt gibi...

Vesikalık

HAZIRLAYAN *SÜLEYMAN BULUT*

DEVLET VE ZİNDANI

Soljenitsin adı pek yabancımız değil. Ünlü Sovyet yazarı... Stalin döneminde 8 yıl hapis, sonra da sürgün yedi. 1957'de bağışlandı, ama Sovyet hükümetleriyle hiçbir zaman arası düzelmedi. Stalin dönemlerini yeren romanları (İvan Denisovic'in Hayatında Bir Gün, İlk Cember, Kanser Koğusu) ile Batı'da ilgi cekti. 1970 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandı. Soljenitsin, kurtuluşu yeniden dine dönüşte buluyordu. Devlet için dedi ki: —Kendine iyi düzenlenmiş bir zindan örgütü kurmadan, hiçbir devlet var olamaz, ayakta duramaz.

DOĞU-BATI

Conrad Rheinhald, bizim tanımadığımız bir isim. Kendisi Doğu Almanyalı bir yazar. Ülkesinde önemli siyasi görevler üstlenmiş, ama birşeylerin iyi gitmediğini anlayınca "muhalefet yapmayı" seçmiş. Kendisine "muhalefet yapma" olanağı da bırakılmayınca 1957 yılında Batı Almanya'ya geçmiş. Şimdi orada yaşıyor. Ünlü Der Spiegel dergisi, kendisinden Doğu ile Batı arasında bir kıyaslama yapmasını isteyince, Rheinhald dedi ki: — Doğuda siyasi kabarenin toplumu değiştirmesi gerekir, ama hiçbir şey söylemeye izin yoktur. Batıda ise her şeyi söylemeye izin var, ama değiştirmeye izin yoktur.

HP'de yorgan gitmedi, yılmaz kavga da bitmedi

HASAN UYSAL

Ankara —HP'de her nedense Parti Genel Merkezi'nde değil, TBMM'deki Halkla İlişkiler binasında toplanan Merkez Disiplin Kurulu'nun, **Aydın Güven Gürkan, Kani Bürke, Kenan Nehrozoğlu, Şehmus Bahçeci** ve **Doğan Sönmez** için **"kınama cezası"** verdikleri günün gecesi, kendilerine demokratik sol grup adını veren muhalefet ekibi bir araya gelmişti. Yapılan durum değerlendirmesi sırasında espriler de eksik kalmıyordu. Konu konuyu açarken bir milletvekili, **"Cumhuriyet'in Siyaset '83 ekindeydi. O zaman milletvekili olmamıştım. HP Genel Başkanı hakkında bir fıkra çıkmıştı ve o zaman çok kızmıştım"** diyerek fıkrayı anlattı:

"Efendim Necdet Calp bakkala giriyor, terlemiş ve susamış. Bakkala, ver oğlum şurdan bir Coca Cola, diyor. Bakkal gülüyor Calp'e, o Coca Cola yazılır, sen görünüşüne aldanma, aslı Koka Kola'dır, deyince Calp gürlüyor; ulan bir daha öyle dediğini duymayayım. Benim adım Calp, şimdi kalp diye mi söylenecek?"

Ardından kahkahalar patlıyor. Şerefe kadehler kaldırılıyor.

Aslında ne örgütlerin, ne HP'deki demokratik sol grubun ne de gene HP içinde DM ve sendikacı kökenli bağımsız gözüken grupların sorunu artık Genel Başkan **Necdet Calp** değil. Bütün gruplara ve örgüte göre Necdet Calp şöyle ya da böyle mutlaka parti yönetiminden gidecek. Ortak görüş, Calp'i destekleyenlerin bile Calp'in en kolay alaşağı edileceğini bildikleri için, önce diğer grupları dışlayıp yönetime geçmeyi düşünüyorlar. Parti yönetimine hâkim olan grup ise Genel Sekreter **Yılmaz Hastürk** ile Genel Başkan Yardımcıları **Günseli Özkaya** ve **Reşit Ülker** kompozisyonu.

HP'de geçen hafta en önemli olay, aylardır üzerinde konuşulan Aydın Gürkan ve arkadaşlarının Disiplin Kurulu'ndaki yargılanmalarının sonuçlanmasıydı. Yolsuzluk savıyla yıpratılarak Disiplin Kurulu'na sevk edilen Gürkan ve arkadaşlarına özetle **"Parti yönetimini kaale almamaktan"** ceza verilmesi ise bir başka ilginç olay oldu.

Daha önce, **"Yolsuzluk yoktur. Bunu ileri süren hasta beyinlidir. Bu kanıtlansın, parlamenterlikten istifa ederiz"** diyen HP'lilerden Aydın Gürkan'ın, **"Bu suçlamayla kınama bile verseler, partiden ertesi gün istifa ederim"** biçiminde Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan sözleri, dikkatleri bu olayın üzerine çekmişti. Ancak cezanın **"parti yönetimini kaale almamaktan"** verilmesi, Gürkan'ın istifasını böylece engelledi. Gürkan ise bu konudaki soruya, **"Bunu inkâr etmiyorum. Yönetimi takmadığım doğrudur. Bundan dolayı verilen cezadan da üzüntü değil, kıvanç duyarım ancak"** yanıtını veriyordu.

Böylece HP'de yorgan da gitmemiş, kavga da bitmemiş oluyordu.

Sancılı ve sıkıntılı günlerin giderek artacağı açıkça görülen HP'de demokratik sol ekibin şu aşamada üzerinde en çok durduğu konu, il başkanlarının Ankara'da bir araya getirilmesi. Bir anlamda gündemin de seçim olmayan bir küçük kurultay yapılması. Bu konuda ilk aşamada Calp'e resmen il başkanlarıyla bir araya gelinmesi için öneri getirilecek. Calp'in bunu kabul etmesini, bu teklifi getiren grup da beklemiyor.

Enflasyon: Ekonomik vaka mı, siyasi karar mı?

MURAT KÖPRÜ

Türkiye'de enflasyon var mıdır? Vardır. Ve hatta iyice azıtmıştır. Bunda herkes hemfikir. Ama enflasyonun neden kaynaklandığı konusundaki görüşler farklı.

İktisat kitaplarının yazdığı ve tüm dünyada yapıldığı gibi bizde de enflasyon tartışması iki kutupludur. Bir yanda **"Yaşanan, talep enflasyonudur"** diyenler, diğer yanda **"Talep enflasyonu eskidendi, artık gündemde olan maliyet enflasyonudur"** görüşünü savunanlar.

"Talep"ciler için hiç de karışık formüllere başvurmaya gerek yok. Gerekçe gün gibi ortada. **"Ortadirek, mağazaları doldurmuş"** olduğuna göre, talep iyice artmış demektir. Bakın buzdolabı, televizyon ve otomobil satışlarına! Herkes harıl harıl dayanıklı ve dayanıksız ne bulursa alıyor. Millette para var demek ki! Eh bu talebi gören firmaların zam damarı kabarıyor. Enflasyon da azıveriyor tabii..

CANAVARI DURDURMAK

Canavarı azdırmamak için talebi düşürmek lazım. Bunun için de yap kamu malına zammı, kimse almasın, sık parayı, kimse harcayacak para bulamasın, düşür ücret ve maaşları, kimse mağazaları doldurmasın!

"Maliyetçiler"e gelince... Sanayicilerimiz yaptıkları her zammın arkasından talepten mi maliyetten mi söz ediyorlar?

"Ne yapalım, aldığımız kredi pahalı" veya **"Görüyorsunuz, dolar bu kadar kısa zamanda ne kadar yükseldi"** ya da **"KİT zamları girdi fiyatlarımızı arttırıyor"** demiyorlar mı? Bu durumda talebi öne sürmek olayla ilişkisiz kaçmıyor mu? Enflasyonu durdurmak için doları yavaşlatmak, kredi faizlerini düşürücü önlemler almak ve KİT zamlarıyla uğraşmamak lazım, aksi halde sanayicimiz maliyet artışlarını fiyata yansıtıverir. Enflasyon da azar...

Bu arada son dönemde iki görüşü karıştıran bir veğilim ortaya çıktı. **"Talep + maliyet enflasyonu"** diye özetlenebilecek bu ilginç tezi savunanlar kabahati büyük ölçüde yüksek faizde buluyorlar. Madaiyonun yüksek mevduat faizi yüzü büyük tasarrufçunun parasına para katıp likis talebin artmasına yol açarken, yüksek kredi faizi yüzü maliyetleri tırmandırıyor.. Böylece iki başlı bir enflasyon canavarıyla karşı karşıya kalmış bulunuyoruz.

KİM KİMİ BELİRLİYOR?

Özünde bu kadar sığ olan, fakat **"bilimsel"** kavramlarla karmaşıklaşan bu enflasyon platformunun kendi içinde tutarlı olmadığı da dikkat çekiyor.

Birincilere şu sorulabilir: Madem enflasyonu talep artışı besliyor, talebin en önemli göstergesi gelir artışı nerede o halde? Ortadirek mağazaları doldurduğuna göre, bu kesimin elinde **"bolca"** harcayabileceği bir gelir var demektir. Peki, bu kesimin gelirini ne belirliyor? Yılın başlarında hükümet programında yer alan enflasyon hedefi değil mi? Yani bu durumda talep mi enflasyonu belirliyor, enflasyon mu talebi? Açık değil.

İkincilerin de buna benzer bir açmazı var. Döviz kurunu belirleyen etkenlerin başında ülkeler arasındaki enflasyon farkı geldiğine göre, doların TL'ye karşı değer kazanmasında Türkiye'deki enflasyonun payı büyük demektir. Aynı şekilde hükümet faiz oranını açıklarken, enflasyonu veri almıyor mu? Faizleri düşürmek için de enflasyonun düşmesini beklemiyor mu? Yani bu durumda dolar ve faiz mi enflasyonu belirliyor, yoksa enflasyon mu bu ikisini? Bu da açık değil.

Açık olması da gerekmiyor zaten. Çünkü Türkiye'de ve dünyada egemen olan iktisat anlayışı bir şeyleri açıklamaktan çok, kesimin elinde **"bolca"** harcayabileceği bir gelir var demektir. Peki, bu kesimin gelirini ne belirliyor? Yılın başlarında hükümet programında yer alan enflasyon hedefi değil mi? Yani bu durumda talep mi enflasyonu belirliyor, enflasyon mu talebi? Açık değil.

İkincilerin de buna benzer bir açmazı var. Döviz kurunu belirleyen etkenlerin başında ülkeler arasındaki enflasyon farkı geldiğine göre, doların TL'ye karşı değer kazanmasında Türkiye'deki enflasyonun payı büyük demektir. Aynı şekilde hükümet faiz oranını açıklarken, enflasyonu veri almıyor mu? Faizleri düşürmek için de enflasyonun düşmesini beklemiyor mu? Yani bu durumda dolar ve faiz mi enflasyonu belirliyor, yoksa enflasyon mu bu ikisini? Bu da açık değil.

Açık olması da gerekmiyor zaten. Çünkü Türkiye'de ve dünyada egemen olan iktisat anlayışı bir şeyleri açıklamaktan çok,

Çalışan kesimler, enflasyona yetişme, hatta aşma çabası gösterince ve bu amaçla siyasi iktidarı etkileyince ücretlerle enflasyonun büyük yarışı başladı.

Türk toplumu enflasyon canavarıyla tanışmış oldu. 1960-70 döneminde bir kere bile yüzde 10'un üstüne çıkmayan fiyat artışlarının gelip dayandığı ve dünya işbölümünün ona dayattığı dışa açılma sürecinde enflasyonun indirilmesi bir zorunluluktu. Dış parazlarda rekabet için **"olmazsa olmaz"** koşul buydu. Yani iç fiyatlar, dış fiyatlara eşit oluncaya kadar aşağı çekilmeliydi. Böylece ortaya çıkan enflasyonla mücadele talebi, toplumun geniş kesiminden de destek gördü. Çünkü, enflasyon sade vatandaşı da tehdit eder hale gelmişti. Bu **"üçlü"** çakışma 24 Ocak kararlarının temel felsefesini oluşturan enflasyonla mücadele ilkesini gündeme getirdi. Böylece 1980 yılında yüzde 100'leri aşan enflasyon, 1981 yılında yüzde 35'e, hemen sonraki yıl da yüzde 25'e indirildi. Buna paralel olarak **"Fiyat artış hızı birkaç yıl içinde yüzde 10'a çekilmeli"** sesleri çoğalıverdi.

Bununla birlikte 1983 ve 1984 yıllarında fiyat artışlarının durmak bir yana, hızlanmaya başladığı gözlendi. Peki, durup dururken ne olmuştu da enflasyon yeniden hortlamaya başlamıştı?

KİM DÜŞÜRMÜYOR?

Bunun yanıtını yine sınai kesimler arasındaki egemenlik mücadelesinde bulabiliriz. 1980'ler öncesinde enflasyon nedeniyle egemenliği tehlikeye düşen kesim, bu kez

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği'nin (TÜSİAD), 1979 yılı ortalarında gazetelerde tam sayfa çıkan ilanlarından biri: En büyük düşman enflasyon (13 Haziran 1979)

Enflasyona çare arandı. Bulunan çarelerden biri "yüksek faiz"di. Finans kesimi, yapısal sorunları nedeniyle toplanan tasarrufları yatırımlara aktaramadı. Ama sınai kesim tasarruf bekliyordu. Sil baştan yapıldı; yeniden enflasyona dönüldü. 1980'lerin "istikrarlı" üç yılı geride kalmıştı.

"dışa açılma politikası"nın şok etkisine maruz kalmıştı. **"Yeni yetme ihracatçı"**, dengeleri zorlar olmuştu. İç piyasadan vazgeçme eğiliminde olmayan, tekelleşmiş debilecek sermaye, bu tehlikeyi de atlatmışlıydı. Bunun tek yolu ise ihracatçıyı enflasyonla tehdit etmekten geçiyordu. Yani enflasyon belirli bir düzeyden aşağı çekilmeyecek ve hatta biraz arttırılacaktı. Böyle de oldu. İhracatçıya yalnızca teşvikler bırakıldı. Ama herkes biliyordu ki, teşvikler için **"geri aldım"** demek yeterliydi.

Bunun yanı sıra, tasarrufların toplanması ve sanayiye yönlendirilmesi amacıyla başlatılan **"yüksek faiz"** politikası da beklenen sonuçları vermemişti. Finans kesiminin yapısal sorunları nedeniyle toplanan tasarruf yatırımlara aktarılamadı. **"İstikrarlı"** üç yıldan sonra büyümek isteyen egemen sınai kesim ise tasarruf bekliyordu. Böylece sil baştan yapıldı ve yeniden enflasyona dönüldü. Ücret artışları yeniden enflasyonla törpülenmeye başlandı, (yılbaşında belirlenen enflasyon hedefinin yıl sonunda bir türlü tutmamasının nedeni budur). Bu arada, **"fiyat artış hızı yüzde 10'a indirilmeli"** talepleri de tümden unutuldu.

Tüm bunların ışığında 1985 yılı için ücret artışlarının ortalama yüzde 30-35'ler düzeyinde belirlendiği gözönüne alınırsa, önümüzdeki yıl enflasyonun yüzde 50'den aşağı düşmeyeceğini söylemek kehanet olmasa gerek.

TBMM tutanaklarından

Bakanlık, federasyon yokken, yeşil otlar üzerinde Koca Yusuflar güreşirken...

15 ARALIK 1984

Geçen hafta TBMM Genel Kurulu'nda bütçe görüşmeleri sürerken, o kadar çok "seçme konuşma" çıktı ki, hangisini sizlere sunacağımızı şaşırdık... En çok tartışmanın olduğu Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı bütçesi üzerindeki görüşmeden seçme yapmanın daha uygun olacağını düşünerek ANAP Bingöl Milletvekili Hakkı Artukarslan'ı sunmaya karar verdik. İşte Hakkı Artukarslan'ın "henüz spor bakanlığı yokken" diye başlayan romantik konuşmasından bölümler...

HAKKI ARTUKARSLAN (Devamla) — Henüz Spor Bakanlığı yokken ve federasyonlar kurulmamışken, bir geçmiş Türkiye vardı. Bir sporu vardı, harmanlarda, düğünlerde, panayırlarda, yeşil otlar üzerinde yapılırken, Koca Yusuflar buradan Londra'lara gitmekte, Adalı Halil'ler Avrupa'nın altını üstüne getirmekte, 1950'li yıllarda Yaşar Doğular serbest ve grekoromen stilinde dünyanın sırtını yerine getirirken, milyonlara varan bütçesi ile ve başında Spor Bakanlığı olmasına rağmen bugüne kadar sporda büyük bir başarı gösteremeyişimizi, aslında yalnız sathi sebeplerde aramak yanlışlığına düşmeliyim. Büyüklük, bir milletin milli büyüklüğünden doğar. Eğer o milli bütünlük, o milli inanç tahribata uğramışsa, ekonomisi de öyledir, sporu da öyledir, sanayisi de öyledir, milli ahlakı da öyle olur. İşte bunun neticesini gazeteden görüyoruz. Dün gazetelerde okuduk, bir gün sonra spora çıkacak olan bir genç, af buyrun, bir hanımefendi ile beraber gazinoda yakalanıyor. (Gülüşmeler) Bizde pehlivanlar bir yere misafir gittiğinde, yanında giden kişi bir başka kadının onun odasına girmemesini temin için tedbir alırdı. Bir kadın girdiği anda, ayağını onun ayağına değdirirse, pehlivan gücünü kaybeder zannı içerisinde onun odasında nöbet tutulur, bir hanımın onun odasına girmesi engellenirdi.

BAŞKAN— Sayın Artukarslan lütfen bitiriniz.

HAKKI ARTUKARSLAN (Devamla)— Bitiriyorum Sayın Başkan.

Böylece pehlivan pehlivanlığı ile, gururu ile, iffeti ile, onuru ile, haysiyeti ile, Türklüğü ile pehlivandı. Şimdi ise tüm ihtimamlara rağmen sırtımız yerde, kalemizin içerisinde 8-10 tane gol var. Meseleyi yalnızca burada arayamazsınız. (Gülüşmeler)

BAŞKAN— Sayın Artukarslan, süreniz tamam efendim, lütfen.

HAKKI ARTUKARSLAN (Devamla) — Muhterem milletvekilleri, benim Plan

Koca Yusuf

ve Bütçe Komisyonundaki konuşmam aslında 16 - 18 sayfa idi. Bu meseleyi çabuk bitirebilmek için konuşmamak mecburiyetiyle karşı karşıyayım. Aslında meselelerimiz ve halledilecek kısa sürelerle konuşulacak ve halledilecek boyutlarda değildir.

KADİR DEMİR (Konya)— Süre uzatımını oylayalım Sayın Başkan, konuşmasını sürdürsün.

BAŞKAN— Sayın milletvekilleri, bu davranış doğru olmaz. Oylama ile tüzük yapılmaz.

Lütfen tamamlayınız efendim. Bu davranışlar doğru değil sayın milletvekilleri, oylamayla tüzük yapılmaz.

Lütfen bağlayın efendim.

HAKKI ARKUTARSLAN (Devamla) — Sözlerime son veriyorum efendim.

Benim istirhamım sadece şu olacaktır: Milli Eğitim üzerinde, üniversite üzerinde ve herhangi bir bakanlığımız üzerinde hep dikkat edelim; ama milli savunmayla milli eğitime bilhassa dikkat edelim, benim istirhamım budur.

Burada ayrım yapmadan bütün Türk öğretmeninin, emekli olmuş veyahut da göreve devam ediyor olsun, ilkokul öğretmeninden üniversite hocasına kadar -en büyük kimse o da dahil- hepsinin önlerinde tazimle eğiliyorum.

Saygılarımı hepinize ve hepimizin namına Türk öğretmenine sunuyor, yüce Meclisi saygı ve hürmetle selamlıyorum. (Alkışlar).

BAŞKAN— Teşekkür ederim Sayın Artukarslan.

ÖMER GÜÇHAN (Kars)— Sayın Başkan, bir hususta bir şey arz etmek istiyorum yerimden, müsaade eder misiniz.

BAŞKAN— Ne hakkında?

ÖMER GÜÇHAN (Kars)— Usul hakkında.

BAŞKAN— Usulün nesi hakkında efendim?

ÖMER GÜÇHAN (Kars)— Efendim, usulün nesi hakkında olduğunu arz edeyim müsaade ederseniz. Konuşmacının konuşmasının bir yerinde, "milli ahlakın bozulduğu" gibi bir ifade geçmiştir; mümkündür ki bu sürçü lisan olarak geçmiş bir kelamdır, bunun tutanaklardan çıkarılmasını teklif ediyorum .

BAŞKAN— Bu kendi görüşleri efendim; mutlaka gerçeği ifade eder, etmez, o ayrı bir konu.

ÖMER GÜÇHAN (Kars)— Mukaddes kürsüden "Milli ahlak bozulmuştur" diyen bir ifade kullanılmaması iktiza eder Sayın Başkan.

BAŞKAN— Teşekkür ederim efendim.

Sayın Osman Işık, siz aleyhinde mi konuşacaksınız ?

OSMAN IŞIK (Ankara)— Üzerinde konuşacağım.

BAŞKAN— O zaman size sıra daha sonra gelecek, üzerinde konuşmaya ne zaman sıra gelirse o zaman söz vereceğim size.

Sayın Aziz Kaygısız?..

AZİZ KAYGISIZ (Kars)— Aleyhinde konuşacağım.

BAŞKAN- Buyurun efendim.

Doğramacı'dan öğrencilere:

Bizi mazur görün

ÜMİT ASLANBAY

Ankara— Üniversite rektörlerince seçilerek, 1985 Uluslararası Gençlik Yılı kutlama etkinlikleri çerçevesinde Ankara'ya davet edilen gençler, programlarında **"YÖK'ü ziyaret"** olduğunu da görünce sevindiler. Çünkü, **"gençlik temsilcileri"** olarak YÖK Başkanı Prof. **İhsan Doğramacı** tarafından kabul edilmek demek, sorunlarını aktarmak için bir fırsat demekti. Ancak, daha sonra anlaşıldı ki, **"YÖK'ü ziyaret"**'ten maksat, YÖK binalarını ziyaretti.

50'ye yakın üniversiteli YÖK koridorlarını **"rehber"**lerinin eşliğinde gezerken aralarında şöyle konuşuyorlardı:

— Birkaçımız arkada kalsak gizlice Doğramacı'nın odasına süzülebilir miyiz?

— Sen Doğramacı'nın odasını bulmaktan bahsediyorsun, bıraksalar bu labirent gibi koridorların arasında çıkış kapısını bile bulamazsın..

YÖK Basın ve Halkla İlişkiler Müdiresi **Esra Fındık**, öğrencilerin kendi aralarındaki konuşmalarını duymuş olacak ki, açıklama yaptı:

— Böyle bir ziyaret konusunda bize bir bilgi verilmedi. Dolayısıyla Sayın İhsan Doğramacı'nın da haberi yok sizlerin geldiğinden. Şu anda kurul toplantısında.

Öğrencilerin koridor gezintileri mırıltılarla sürerken hiç kimsenin beklemediği bir **"buluşma"** oldu. İkinci katın uzun koridorunun köşesinde öğrenciler, telaşlı adımlarla yürüyen Prof. İhsan Doğramacı ile karşı karşıya kalıverdiler. Şaşkınlığı ilk olarak YÖK Başkanı atlattı:

— Bunlar kim?

— Öğrenci temsilcileri, efendim...

Doğramacı, ikinci kez şaşırdı:

— Kim seçmiş?

Bunun üzerine öğrenciler, 1985 Uluslararası Gençlik Yılı nedeniyle rektörler tarafından seçildiklerini, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı Vehbi Dinçerler'le de konuştuklarını, kendisiyle de görüşmek istediklerini söylediler.

Doğramacı, bu ilginç karşılaşmayı dikkatle izleyen gazetecilere de göz atarak, **"On beş dakika sonra odamda olsunlar"**, direktifini verdi.

Yaklaşık 10 dakikalık bir süre içinde Yüksek Öğretim Kurulu üyelerini ve kurmaylarını toplayan Prof. Doğramacı, öğrencilerin aralarında seçtikleri **"sözcü"**yü de yanıbaşına oturtarak bir sözü ona verdi:

Bursa Uludağ Üniversitesi'nden **İsmet Yavaşçaoğlu**, sorunları sıraladı:

— Yönetmelikler sık sık değişiyor, kontenjanlar sürekli arttırılıyor, günde 4-5 sınava giriliyor, kuhk-kıyafet üzerinde çok fazla duruluyor.

Sözcü Yavaşçaoğlu, sözün burasında, **"Sayın hocam sakallı öğretim elemanı ya da sakallı öğrenci bilimsel araştırma yapamaz diye bir kural mı var?"** diye sorunca YÖK başkanı şöyle konuştu:

— Söylediklerinize tamamen katılıyorum. Yükseköğrenim bir reform geçirmektedir. Her reformda olduğu gibi bunda da çıkarları zedelenen kişiler vardır. YÖK'ten önce çok sıkıntılı dönemler geçirilmiştir. Şimdi yoğurdu üfleyerek yiyorsak bizi mazur görün..

ATİLLA DORSAY

İki ülkelik bir Avrupa gezisinden notlar

Turizmle kültür ne kadar yakın

Olabildiğince alışverişte bulunmayı, her zaman bir Avrupa yolculuğunun temel amacı olarak alan sıradan Türk vatandaşı için Londra, Paris, Brüksel, Frankfurt, hemen yalnızca dükkân bolluğu ile özdeşleşir, bu kentlerin kıyaslaması hemen yalnızca tüketim mallarının bolluğu, çeşitliliği, ucuz ya da pahalı olmasıyla belirlenir. Tüm Avrupa kentleri de o başdöndürücü dükkân-vitrin zenginliğiyle, bu tipik "Türk rüyası"na, doğrusu ya, benzersiz bir dekor hazırlar.

Büyük Avrupa kentleri yılbaşı yaklaştığında bir başka türlü olur. Yalnız vitrinler değil, tüm ana caddeler, sokaklar boyunca, üstelik özenilmiş, sanatsal nitelikler ve estetik özellikler taşıyan ışık bezemeleri gözalabildiğine akıp gider, kentin üstünde ışıktan nehirler oluşturur. Bu çaba kuşkusuz yalnızca yaklaşan Hıristiyanlığın en büyük bayramını kutlamak ve kenti bu kutlamaya hazırlamak için değildir. Avrupa'nın zaten (bizimkilerden çok daha fazla) ışıklı kentlerini biraz daha aydınlatmak için her fırsatın değerlendirilmesi de değildir bu... Bu çabada biraz da kentin kamu alanlarını, özellikle alışveriş merkezlerini, gecenin geç saatlerine dek çekici ve güvenli kılma, böylece ünlü 'Noel alışverişi'ni daha da yoğunlaştırma amacı gizlidir... Gerçi Batı'nın birçok kentinde kimi köhnemiş yasalar gereği, dükkânlar bizde olduğundan çok daha erken kapanır. Ama kimi ülkelerde (örneğin Belçika'da) bu konuda yasalar değişmekte, beş buçukta kepenklerini indiren dükkânların çok daha geç saatlere dek açık kalabilmesi kolaylığı getirilmektedir..

TÜRK RÜYASI

Işıklı veya ışıksız, yaklaşan Noel zamanı Avrupalı için alışveriş zamanıdır, tüm akraba, dost ve yakınlara hediyeler almanın düşünüldüğü zamandır. Böylece bu büyük kentlerin özellikle biz Türkler için büyük çekicilik taşıyan gelişmiş tüketim malı sergilemeleri, o görkemli büyük mağazalar, o birbirinden güzel vitrinler, o göz alıcı mal, eşya, giyecek, oyuncak bolluğu, Noel yaklaştığında daha da bir canlılık kazanır. Öyle ki olabildiğince alışverişte bulunmayı her zaman bir Avrupa yolculuğunun temel amacı olarak alan sıradan Türk vatandaşı için, Londra, Paris, Brüksel veya Frankfurt, hemen yalnızca bu 'dükkân bolluğu' ile özdeşleşir, bu kentlerin kıyaslaması hemen yalnızca tüketim mallarının bolluğu, çeşitliliği, daha ucuz veya pahalı olmasıyla belirlenir. Tüm Avrupa kentleri de, o başdöndürücü dükkân, vitrin ve mal zenginliği içinde bu tipik "Türk rüyası"na doğrusu ya benzersiz bir dekor hazırlar, onu alabildiğine kışkırtırlar. Bu tüketim bolluğu, giderek çılgınlığı, gerçek ekonomik sorunları ne olursa olsun Avrupa ortak uygarlığının ve günlük yaşamının ayrılmaz parçasıdır sanki. Oxford veya Bond Street'in vitrinlerine bakan birisi, İngiltere'nin 10 aydır çözülemeyen kömür madenleri sorununa, gitgide kötüleyen bir ekonomiye ve kışın neler getireceğinden ürken birçok sağduyulu (ve dar gelirli) vatandaşa sahip bir ülke olduğunu kolay düşünemez. Aynı biçimde Belçika'nın da tarihinin en kötü ekonomik durumunda bulunduğu, devlet borçlanmalarının altından kalkılmaz bir düzeye ulaştığı da, Brüksel'de Reu Neuve veya Porte de Namure'de şöyle bir gezinildiğinde kolay akla gelmeyecek bir olgudur.

Hiçbir şey bozulmamış sanki

Gand kentinin ortasından geçen Lys Irmağı, zaman zaman saldığı kötü kokularla bizim 'Altın Boynuz' Haliç'i düşündürmüyor değildi. Ancak Haliç'in tersine, Gandlılar bu iç sularının çevresini bizim gibi fabrikalara, depolara teslim etmemişler, tıpkı Amsterdam'ın kanalları veya Venedik'in su yolları gibi cepheleri suya dönük birbirinden güzel ve hep uyum içinde evlerle donatmışlardı. Lys kıyılarında bir gezinti, insanda zamanın bu tarihsel kentte sanki hiç geçmediği, hiçbir şeyin bozulmadığı, yozlaşmadığı türünde tuhaf, ama çok hoş bir duygu uyandırıyordu.

Ama yıllar yılı süren yokluklar, kısıtlamalar veya 'Avrupa malı' düşkünlüğü yüzünden gözü hemen yalnız şık mağazaları, cicilibicili vitrinleri ve başdöndürücü bir alışverişi gören sıradan Türk vatandaşının sandığı gibi, bu büyük Avrupa kentlerinin temel özelliği bu tüketim bolluğu mudur? Düzenli bir kentleşme, en yüksek düzeye ulaştırılmış yaşama kolaylıkları (metro, otobüs, para bozdurma, vs.) vb. olguların yanı sıra, Avrupa uygarlığını en iyi simgeleyen bu 'tüketim çılgınlığı' mıdır? Sıradan Türk vatandaşı öyle görse, öyle sansa da öyle değildir kuşkusuz. Çünkü bu sayısız vitrinin arasında gören gözler için başka türlü etkinlikler de yerleşmiştir. Sayısız sinema, tiyatro, müzikal oynayan salon, sayısız konser, sayısız sergi, benim gibi bir müzik meraklısını arpa ambarındaki aç tavuğa döndüren uçsuzbucaksız plak mağazaları, yine uçsuzbucaksız kitapçı dükkânları da, oyuncak, giyim veya ev eşyası satan büyük veya küçük mağazaların bünyesinde veya arasında yerini almıştır. Bizim ülkemizde de, serbest ithalat rejimi sağolsun artık Avrupa'nın tüketim malları bulunuyor. Peynirinden kazağına, sigarasından parfümüne.. Ama bizim ülkemizde istediğiniz bir kitabı bulmanız için bazen günlerce gezmeniz gerekiyor. Plak konusunda hiç söz etmeyelim.. O iş artık yok olmuş, onun yerini 'kaset' almıştır. Eee, yalnız arabesk müziğin gerçekten rağbet gördüğü bir ülkede de, kasette müzik dinlemek yeter de artar bile!.. Sinema konusunda ise hiç konuşmasak daha iyi... Batının o inanılmaz rahatlıktaki, konfordaki salonlarında iyi bir film izlemenin ne demek olduğunu, bizim çileli seyircimiz ne yazık ki daha yıllarca bilmeyecek... O 4.5, bazen 7-8, giderek 10 veya 12 salonlu sinema komplekslerinde, seyirciye eski veya çağdaş sinema yapıtları arasında gerçek bir seçim yapma fırsatı doğmaktadır. Avrupa'nın gündelik yaşamında gitgide daha önemli bir yer tutmaya başlayan kültür olayındaki çeşitlilik, değişik, farklı beğenilerin filizlenmesi ve bunlara tüketim düzeyinde daha iyi karşılık vermek için gitgide daha çeşitli kültür ürünlerinin yaratılarının sunulması olgusu, bu 8-10 salonlu komplekslerde çok iyi biçimde ortaya çıkmaktadır.

Avrupa kentlerinin başka bir temel ve ortak özelliği de, kuşkusuz kültür olayını yalnız günümüz sanatının çok çeşitli ve farklı örneklerini bünyesinde toplamak ve 'kentli' olma ayrıcalığını taşıyan oturanlarına sunmak düzeyinde yaşamamasıdır. Bu kentlerde asıl ilginç olan, kültürel, sanatsal ve estetik yaratışın kentin öz dokusuna, bünyesine ayrılmaz biçimde sinmiş, yerleşmiş olmasıdır. Londra'da Bond veya Fleet sokakları boyunca yürürken, gözlerinizi vitrinlerden birazcık kaldırıp da yukarı bakarsanız, gördüğünüz binaların çoğunun eskiliği ve tipik mimarisi şaşırtıcıdır. Eski doku olduğu gibi bırakılmış, onarılarak gündelik gereksinmelere açılmış, yeni oturma alanları ise eski dokuyu tahrip ederek değil, kentin çevresine yayılması biçiminde oluşturulmuştur. Gerçi Londra'da da Saint Paul'un önüne oturtulmuş ve Fleet Street'ten gelirken silueti kapatan yeni bloklar gibi yanlış uygulamalar yapılmamış değildir. Ama Londralı genelde sevdiği kenti korumuştur. Belçika'da ise bu konuda değişik uygulamalar vardır. Brüksel, artık AET'nin, NATO'nun ve başka Avrupa kuruluşlarının başkenti olmanın bedelini, ne yazık ki eski yapı dokusundan bir hayli kayıp vererek, olmadık yerlerini gökdelenlerle donatarak ödemiş bulunuyor. Bu, birçok yaşlı Brükselli'nin sürekli yakındığı bir gelişme olmuştur.. Ama Brüksel'de bile, 'dünyanın en güzel meydanı' nitelemesini kuşkusuz hakeden o ünlü Büyük Meydan, sanki kentin geri kalan kısmındaki tahribatı bağışlatmak için tüm görkemiyle ayaktadır. Bu meydanın çevresinde, daracık sokakları, eski evleriyle tüm bir semtin ise, lokantaları, bira salonları, eğlence yerleriyle nasıl canlı bir yürek gibi atmakta olduğu sanki duyumsanmaktadır.

MİSTİK KUZUNUN GÜZELLİĞİ

Ama küçücük ve yemyeşil Belçika'da Brüksel'den çıkıp da çevredeki tarihsel kentlere gittiğinizde iş değişmektedir. Sözgelimi Flaman Belçika'nın merkezi Gand (Flaman-

lara göre Gent) kenti, ortaçağdan kalma yapısını, tüm binaları, evleri, fasatları ve uyumuyla koruyan, akıl almaz bir müze-kenttir. Bu kentin, kenarları kademe kademe yükselen kırık çizgili fasatların çevrelediği meydanları, dik çatılı evleri, şatoları, katedralleri ve bunların içindeki görkemli freskleriyle insana esinledigi duygular kolay anlatılamaz. Yapılışı 13. yüzyılda başlayıp ancak 17. yüzyılda tamamlanan Saint Bavon katedralindeki sayısız sanat yapıtı arasında ön plana çıkan ve Hubert ile Jean Van Eyck imzasını taşıyan ünlü "Mistik Kuzu-Agneau Mystique" üçlüsü (tryptique) karşısında oturup dakikalarca seyretme isteği veren bir resim başyapıtıdır. Belediye Sarayı, biri 16, diğeri 17. yüzyılda yapılmış 2 ayrı binadan oluşmaktadır. Binanın özellikle gotik sanata ait bölümünde cepheleri süsleyen sayısız heykel ve taş oymanın güzelliği de kolay anlatılamaz.

Sayısız dinsel binanın yanı sıra, Gand kenti, kumaş pazarı, iplik pazarı gibi, Gand'ın bir zamanki kudretinin aynı zamanda ünlü bir 'zenaat' merkezi olmasından geldiğini anımsatan kent yapıları da olduğu gibi korunmuştur. Kentin ortasından geçen Lys ırmağı, zaman zaman bizim Haliç'e benzer sular yaymaktadır gerçi... (Eski kent olmanın her zaman bir bedeli olacaktır kuşkusuz).

Ama Gand, bir zamanki görkemine bugün sahip olmasa da, modern yapılarını ve oturma merkezlerini çevreye dağıtarak tarihsel dokusunu olduğu gibi korumuş ve ona günümüzde özellikle turistik/kültürel işlevler vermiş bir örnek kent olarak anılmağa değer...

RUBENS'İN GÖRKEMLİ MÜZE-EVİ

Gand'dan 54 km uzaklıktaki Anvers kenti ise, yine eski dokusunu korumuş ilginç bir liman kenti olarak göze çarpıyor. Gotik mimarinin bir başyapıtı olan Notre-Dame Kilisesi, ciddi bir onarımdan yeni çıkmış, biraz fazla 'yeni' gibi duran görkemli bir yapıtı. Ama Anvers'te asıl etkileyici olan, Rubens'in eviydi. Ünlü Flaman ressamının 1600'lerde satın alıp tüm yaşamını geçirdiği bu büyük ve görkemli yapı, uzun süre özel kişilerde kaldıktan sonra, ancak 1930'larda satın alınabilmiş ve müze haline getirilmiş. Kendisi de bir büyük koleksiyoncu olan Rubens'in, döneminin birçok ressam ve yontucusunun yapıtlarından oluşturduğu koleksiyona ek olarak kendi resimlerinin de yer aldığı bu binanın çok etkileyici mimarisi ve atmosferi, bir sanatçı evinin bir 'yaşayan-müze'ye dönüştürülmesinin görkemli bir örneğini veriyordu. Tüm bu ortaçağ Avrupası kentlerinde, sanat yapıtlarının büyük çoğunluğunun konusu bir Hıristiyan inanç etkisiyle gerçekleştirilmiş, Tanrı'ya, İsa'ya adanmış dinsel yapıtlar olduğu da dikkatten kaçmayacak bir gözlemdi. Avrupa'nın yüzyıllar boyu paha biçilmez düzeydeki sanat yapıtlarıyla donanmasındaki temel itici güç, kuşkusuz sanatın özellikle dinin emrine verilmesi ve dinsel inancın, sanat yapıtındaki en önemli esin işlevi görmesiydi. Milos Forman'ın bu yolculukta izlediğim benzersiz "Amadeus" filmi de, Mozart'ın sanatında 'ilahi esin' denebilecek bir öğenin varlığını ima eden, Salieri'nin gözüyle görülen Mozart'ın "Tanrı'nın sesi" olduğunu savlıyan bir öze sahip değil miydi? Ama bu ve "Amadeus", kuşkusuz ayrı bir yazının konusu...

Ve her yerde, çoktan geride kalmış mevsime karşın, sayısız ziyaretçi, sayısız turist grubu gördük. Evet, Rue Neuve'ün veya Oxford Street'in mağazaları da çok kalabalıktı. Ama tarihsel yapılar, müzeler, katedraller da adam almıyordu. Aynı zamanda Avrupa turizminin büyük merkezlerini oluş-

turan bu kentler, yalnız canlı alışverişleriyle değil, onun yanında ve ondan çok kültürel, sanatsal etkinlikleri ve zenginlikleriyle, olduğu gibi korunarak kültürel ve turistik amaçlar için kullanılan eski semtlerinin canlılığıyla ilgi çekiyorlardı. İstanbul'un da gerçek bir turizm başkenti olması için yapılması gereken buydu.. Şimdilerde Haliç'i temizlemek gibi (kuşkusuz önemli) bir işle uğraşan kentin baş yöneticisinin kulakları çınlasın.. Haliç elbette önemli, ama İstanbul'u İstanbul yapmak için daha öylesine çok şey yapmak gerekiyor ki!.. Eski bir dokuyu alıp tümüyle turizme, kültürel etkinliğe, eğlenceye dönük bir semt yaratmak, İstanbul'un sanatsız, kültürsüz, filmsiz, işiksız, canısız gece hayatını canlandırmak, İstanbul'u da Avrupa'nın bir orta boy kenti kadar canlı, yüreği çarpan, ışıklı bir kent haline getirmek gerekiyor. Bunun için sözgelimi Beyoğlu'nun kurtarılmasından sinema salonlarının açılmasını desteklemeye, Hüseyin Rahmi'nin evinin kurtarılmasından İmrahor Kilisesi'nin onarımına, sayısız şeyi başarmak gerekiyor. Diğer bir deyişle, İstanbul'un turizm sorunları, İstanbul'un kültür sorunlarından ayrılır gibi değil. Tersine içiçe.. Acaba yıllar önce Turizm ve kültür konularını aynı bakanlıkta birleştirmekle o denli yanlış olmayan bir iş mi yaptık dersiniz?

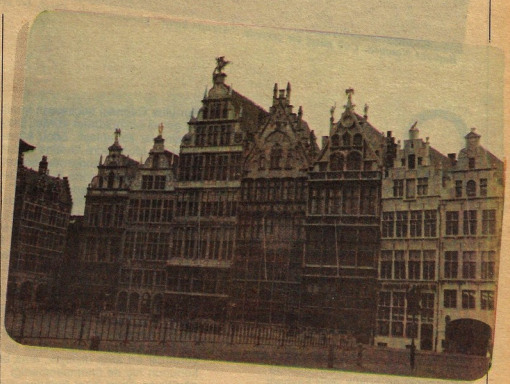

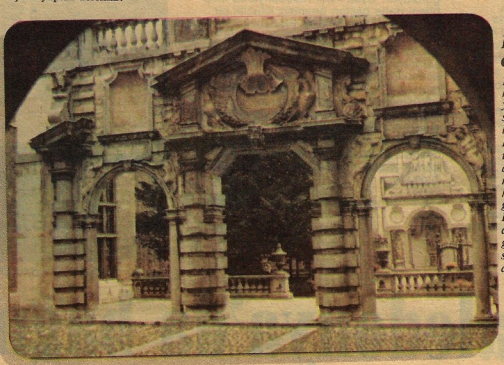

Göz alıcı bir uyum

Belçika'nın Gand kentinde, meydanları çevreleyen binaların kuşkusuz bir ölçüde yörenin doğal koşullarından (sert kış, kar yağışı) kaynaklanan, ama bir ölçüde de kendine özgü bir şehircilik estetiğinin ürünü olan dik çatıları ve bu dikliği yanlara yediren kesikli kenarları kente büyük bir özellik veriyordu. Gand, bu tür bir uyumu sağlamış ve tüm meydan ve sokaklarda sürdürmüş bir kent olarak çok göz alıcıydı.

Rubens'in evinde doyumsuz anlar

Belçika'nın ünlü liman şehri Anvers de, hızla artan nüfusuna karşın geçmişteki yapıtlarını koruyabilmiş, eski semtlerindeki temel yapı dokusunu bugüne dek sürdürebilmiş bir kentti. Kentin belki en ilginç ziyaret yeri olan ünlü ressam Rubens'in 1600'lerden beri değişmeden korunan evi, görkemli mimarisi, içerdiği sanat hazineleri ve son kertede canlı bir müze-ev nitelikleriyle gezenlere doyumsuz anlar yaşatıyordu. Evin iç mekânlarıyla geniş bahçesine açılan bir sofayı birbirinden, resimde görüldüğü gibi Roma zafer takları stilinde görkemli bir sütunlu yapı ayırıyordu.

Başkent Nouméa. Çok güzel bir çevrede "Avrupa kenti" görünümünde..Şimdi, bir gerilim odağı.

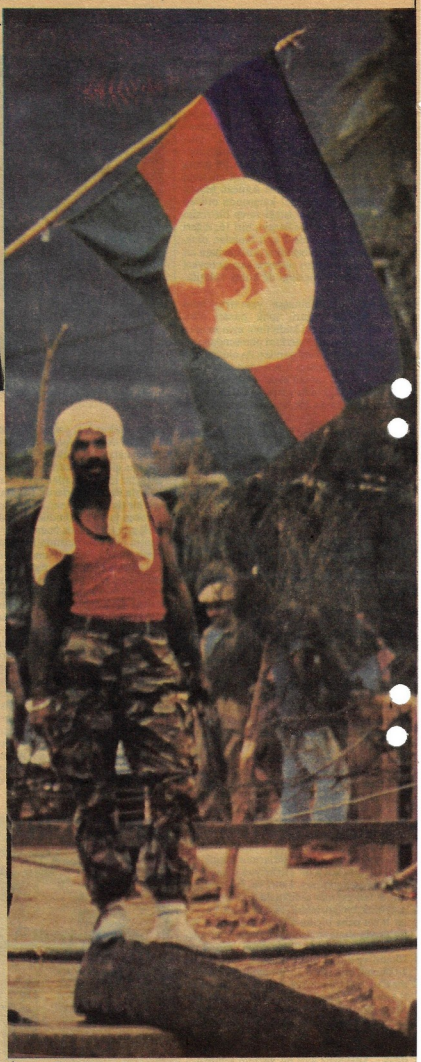

İsyancı Kanaklar — Bağımsızlık için...

Yeni Kaledonya'da bağımsızlık?

Okyanusya'nın Melanezya bölgesindeki adalardan biri olan Yeni Kaledonya, 1774 yılında İngiliz gemicisi Cook tarafından keşfedilmişti. 1853'ten bu yana Fransa'nın sömürgelerinden biri. Yüzölçümü 18 bin km²'den, nüfusu da 150 binden çok: 65 bin siyah Kanak, 55 bin Avrupalı beyaz (çoğu Fransız asıllı), 30 bin Polinezyalı ve Vietnamlı. Başkenti Nouméa. Fransa, resiflerle çevrili bu dağlık adayı, 1898'e kadar kürek mahkûmları ve özellikle Paris Komünü sürgünleri için hapishane olarak kullanmış. Orman ürünleri, hindistancevizi, kahve, tütün, şekerkamışı, pirinç ve büyükbaş hayvan dışında sömürgenin en büyük gelir kaynağı madencilik; dünya nikel rezervlerinin dörtte biri bu ada topraklarının altında yatıyor. Bundan bir önceki isyan 1917'de patlak vermiş; 1000 kadar Kaldoş (Avrupa asıllı Kaledonyalı) olaylar sırasında ölmüş. Son günlerde gelişen olaylar aca şöyle: Mitterrand yönetimi bu yıl parl. ·entodan yeni Kaledonya'ya özerklik verilmesi için bir yasa çıkarttı, yasa uyarınca seçimlerin derhal yapılması ve 1989'da bağımsızlık için halkoylamasına gidilmesi öngörülüyordu. Bağımsızlıkçı Kanakların örgütü Sosyalist Kanak Ulusal Kurtuluş Cephesi, bağımsızlık oylamasının 1986'ya kadar yapılmasını isteyerek, 18 kasım seçimlerini protesto etti. Bağımlılık yanlısı Jacques Lafleur'ün partisi oyların yüzde 70'ini alarak iktidara geldi. Bunun üzerine Kurtuluş Cephesi seçimlerin iptalini istedi ve geçici bir hükümet kurdu. Olaylar ve çatışmalar yoğunlaştı: Lifou Adası Valisi kaçırıldı. Mont-Dore kentine elektrik veren kablolar kesildi, jandarma karakolları basıldı. Bunun üzerine Fransa Devleti temsilcisi, "kendi kaderini tayin" için halkoylamasının en kısa zamanda yapılacağını açıkladı. Eski başbakanlardan Michel Debré, Maurice Couve de Murville, Jacques Chaban Delmas, Pierre Messmer ve Jacques Chirac seçim sonuçlarına uyulmasını istediler. 6 aralık günü Fransız jandarmalarıyla çıkan çatışmada 10 gerilla öldü. Bağımsızlıkçı liderler cenaze töreninde "Mücadeleye devam" andı içtiler. Batı basınında, özellikle Fransız gazete ve dergilerinde bir aydır Yeni Kaledonya ile ilgili haber ve yorumlar art arda diziliyor, ama bizde konunun hiç de önemsenmediği görülüyor. Oysa Yeni Kaledonya'da olup biteni daha baştan önemsiz kılacak bir neden yok. Yanda size, Fransız sağının basındaki sözcülerinden France Soir yazarı Yves-Guy Bergès'in, eski sömürgecilik yöntemlerini bile rahatlıkla sunabilen yaklaşımını, yine Bergès'in tecrübeli "anti-terör" uzmanı Barril'le görüşmesini ve Fransız sağının liderlerinden, eski Cumhurbaşkanı Valery Giscard d'Estaing'in görüşlerinden parçalar sunuyoruz. Hepsi, soruna Fransız devletinin çıkarları açısından, sömürgecinin sömürgesine baktığı yerden bakıyor.

DERLEYEN *AYŞEGÜL SÖNMEZAY*

Yves-Guy Bergés'e göre sorun, yerlilerin ekonomik bakımdan "emilemeyişi"

Yeni Kaledonya Fransa'dır ve Cezayir değildir

Yeni Kaledonya Fransa'dır... Ama Cezayir değildir. Her şeyden önce adanın boyutları Cezayir'inkilerden çok farklı: Boyu 400, eni 50 km. 150 bin nüfusu var. "Büyük Ada", ya da "Cakıl"ın büyüklüğü Belçika kadar; bir kibriti andırıyor. Bu kibritin fosforlu ucunda başkent yer alıyor; toplam nüfusun yüzde 50'si Nouméa'da yaşıyor ve bunların çoğu Avrupalı. Kentteki mahallelerin isimleri de Fransa'yı anımsatıyor: La Valle des Colons, Rivière Salée, Normandie, Pont-des-Français, Auteuil... Plajların arasına serpiştirilmiş yemyeşil, çiçekli bahçeleri ile bu güzel kentten uzaklaşır uzaklaşmaz büyük bir boşlukla karşılaşıyorsunuz: Yol yok, banliyö yok, sebze-meyve bahçeleri yok, görülebilen, üstünde birkaç inek otladığı koyu yeşil tepeler.

Bu tepelerin ardında geniş ova ve vadiler uzanıyor. Kaldoş çiftçilerinin "hayvan üretme çiftlikleri" kurdukları bu topraklara bağımsızlıkçı Kanaklar el koymak istiyor. Beauce'un, Mitidja'nın verimli topraklarının ya da Mississipi'nin pamuk tarlalarının benzeriyle karşılaşacağınızı umarken, yüzlerce hektar sürülmemiş toprakla yüzyüze geliyorsunuz. Dikenli tellerle çevrilmiş olanlarda dolanıp duran öküzler, toprak sahiplerinin tek yatırımı. Bu durumun iki nedeni var: Erozyon toprağın kalitesini düşürüyor ve yörede oturanlar koşullarını düzeltmek için mücadele edecek mizaca sahip değiller. Kaldoşlar "kara ayaklı" değiller. Ancak çalışma ve girişim yetenekleri yok.

Kabileleri görmek için çok daha uzaklara gitmek gerekiyor. Evet, yanlış duymadınız, kabilelerden söz ediyoruz. Ama öyle ellerinde mızrakları, boyanmış bedenleri ve maskeli yüzleriyle savaşçı kabileler değil söz konusu olan. Çok uzun süredir bunlar artık "pilu' denilen folklorik dansları da kullanılıyor. Kanaklar bizler gibi giyiniyorlar, Fransızca konuşuyorlar, pazar ayinine ve meyhaneye gidiyorlar; kısacası birer yamyam olmaktan kurtulmuşlar. Ancak toplumsal yapıya bağlı kalıyorlar. Kabilede özel mülkiyet yok. Her biri (400'den çok kabile) geleneklerini ve dilini (42 lehçe) koruyor. Başkan ister yaşlı, ister çocuk olsun, onun ve ihtiyarlar meclisinin emirlerine uyuluyor. Ouyagatte köyünden Michel, "**İş bulacağımı bilsem bile kente gitmem, gidersem kazandıklarımı paylaşmak zorunda kalırım. Oysa, geleneklere göre işim olmadığı sürece beni beslemek zorundalar**" diyor. Yeni Kaledonya'da zengin nikel yatakları ortaya çıkınca el emeği gereksinimi belirdi. Bugünkü nüfusun yüzde 20'si Malabar, Japonya, Endonezya, Polinezya, Vietnam asıllı (yüzde 43 Kanak, yüzde 37 Avrupalı). Bir zamanlar gelen bu vasıfsız işçi göçmenler, sömürgeci baskıyı, belki de Kanaklardan daha çok hissettiler; ama bugün kendi toprakları var ve hepsi Fransa'ya bağlı kalmaktan yana. Cava asıllı üniversite öğrencisi Robert de bunlardan biri: "**İş sözleşmesinin bitmesiyle birlikte büyükbabam bahçecilige başlamış. Fırıncı çırağı olan babama salatalardan kazandığı parayla Nouméa'da ekmek fırını almış. Bana gelince, yakında elektronik mühendisi olacağım.**" Demem o ki, Kaledonyalıların yaşantısının, 50'li yıllarda Cezayirlilerin içinde bulundukları durumla karşılaştırılması olanaksız. Yerliler azınlıkta kalıyorlar ve Arapların aksine, Kaldoşlardan farklı dünyaları, yani dinleri ve geleneksel yok. Kültürel olarak asimile olmuşlar. Ancak ekonomik yönden emilmiş değiller ve ne yazık ki—bütün zorluk da burdan kaynaklanıyor— birçoğu emilmek istemiyor.

Kutsal saydıkları topraklarında ortaklaşa yaşam sürüyorlar. Toplumsal yapıları ekonomide girişimciliği zorlaştırıyor. Okuma yazma oranı son 30 yılda hızla artmış; ancak kent yaşamına uyum gösteremiyorlar ve topraklarında kalmak kabileleri için gerekli olan kadarını yetiştirmeyi yeğliyorlar. 1942'de, ABD ordusu Japonya'ya karşı en önemli üslerinden birini adaya yerleştirinceye kadar dünyayla hiçbir bağlantısı yoktu. O günden bu yana sağlanan düzenli havayolu bağlantısı, radyo-televizyon, nikel işletmelerinin yanı sıra çalışkan ve girişimci "Zoreilles"lerin (Parisli Fransızlar) varlığı Pasifik Okyanusu'nun "uyuyan güzel"ini uyandırdı. Değişimdeki hız, yaşam tarzını altüst etti. Bazıları durumu ilerleme olarak nitelendirip kabullenirken, diğerleri de bağımsızlık adına reddediyorlar. Bölgede büyük güce sahip olan Avustralya'nın dışında, Sovyetler Birliği, ABD ve hatta Libya krizin gelişimini dikkatle izliyorlar.

Barril: Dayak yedikten sonra düşünüyoruz

"Anti-terör"cü Fransızın "yüreği yanıyor"

"**Yeni Kaledonya'da olan-bitenler hiç kimseyi şaşırtmamalıydı. Siyasal sorumlular üç yıldır durumun gün geçtikçe patlama noktasına yaklaştığını biliyorlardı. O zamandan beri de birşey yapmamakta direniyorlar. Lifou valisinin, karısı ve çocuklarıyla birlikte asilerin eline terk edilmesi kabul edilemez. Böylece siyasal zayıflığımızı itiraf ederek asilere cesaret veriyoruz. Oysa onların yaptıkları terorizm ve eşkıyalık. İstenseydi vali en çok üç günde kurtarılabilirdi. Bu tavır, beklemekten çok daha anlamlı olurdu.**"

Yukarıdaki sözlerin sahibi **Paul Barril**'in, söyleyemediği, ama önerdiği şu: "**Bana yetki verin, kaçırılanları üç günde kurtarayım.**"

Anti-teröist faaliyetlerin büyük uzmanı Paul Barril ("Çok Özel Görevler" kitabının yazarı) dünyanın bir başka ucundaki Fransa topraklarında olan bitenin farkında. Elysée Sarayı'ndan uzaklaştırılmasaydı, şimdi "**Yerel Müdahale Birliği**"nin komutanlığını yapıyor olacaktı. Savunma Bakanlığı 1982'de, olaylara içerden, anında, etkin olarak -yani kan dökmeden- müdahale edebilecek özel bir komando grubunu adeya yerleştirilmesini istemişti. Devlet Başkanı, görevi bu yetenekli yüzbaşıya verdi. Onun kuracağı baskı, olayların bu biçimde gelişmesini, kuşkusuz engelleyecekti. Şöyle konuşuyor Barril:

"**Valiyi kurtarmak için sadece yirmi jandarma gerekiyor. Ek olarak 200 kişilik bir paraşüt indirme birliği de kullanılabilir. Hiçbir sonuç olayları kendi akışına bırakmaktan daha kötü olamaz. Kazandıkları başarıya en çok şaşıran bağımsızlıkçılar oldu, şimdi yüksek bir moralle yeni eylemlere hazırlanıyorlar. Zaten geçici yönetimi kurdular. Acilen uygulanması gereken politika, gerilimi azaltmak olmalıydı. Şuna kesinlikle inanıyorum ki, tek bir kurşun atılmadan valinin kurtarılması tansiyonu düşürür; geri kalan sorunların çözümünde de politik davranmak yeterli olur. Ancak, ne yazık ki isyan sokağa çıkınca, politika sığınağa koşuyor. Terorizme karşı mücadele yöntemlerimiz son derece yanlış; yumrukları nasıl savuşturacağımızı dayak yedikten sonra düşünüyoruz. Oysa hiç dayak yememeliydik. Geçen yıl Noumea'da üç subay pusuya düşürülüp öldürüldü. O zamanlar çok tedirgin oldum. Ne olacak diye beklerken, yetkililer birkaç açıklamayla işi geçiştirdiler.**

Adada bunca çiçümüz olmasına rağmen ne yapacağımıza karar veremiyoruz. Karar versek bile elimizdeki araç-gereç yetersiz; kullanılan VXB'ler araziye uygun de-

d'Estaing, Mitterrand yönetimini suçluyor

"Bağımsızlık önermek, gericiliktir"

Yönetim, Fransızlara suçluluk duygusu aşılayan bir kampanyaya girişti. Bunun ürünü olan düşünceler insanlarımız arasında yaygınlaşmaya başladı. Sorun tartışılırken şu cümleler sık sık geçebiliyor: "Yeni Kaledonya bize çok uzak..." ya da "Bu topraklar için yapmamız gereken yaptık mı ve bugün gelişen olayların sorumlusu bizler değil miyiz?" Konuyla ilgili düşüncelerimi belirtmek istiyorum.

Hepimiz "kendi kaderini tayin hakkı"nı savunuyoruz. Ancak Fransa'nın demokratik gelenekleri bunun gerçekleşmesi koşulunu halkoylamasında salt çoğunluğun elde edilmesine bağımlı kılıyor. Yani Yeni Kaledonya'nın önünde iki seçenek var: Bağımsızlık ya da Fransa Cumhuriyeti'nin bağrında ilerlemeyi sürdürmek.

Yönetim "kendi kaderini tayin hakkı" konusunda kavram kargaşası yaratıyor. Açıklamalarda bu kavramı kullansa da, sözünü ettiği bağımsızlıktan başka bir şey değil. 60'lı yıllarda sömürge haklarının çoğunun bağımsızlıktan yana çıktıkları doğrudur. Ancak aynı dönemde ABD, Almanya ve İsviçre'de yapılan halkoylamalarının federasyon çatısı altında kalmak biçiminde sonuçlandığı da unutulmamalı.

İkinci kargaşa da; bütün Melanezyalıların bağımsızlıktan yana oldukları izleniminin yaratılması. Oysa 1979'da, bağımsızlık düşüncesinin kaleleri olarak bilinen Lifou Adası ve Thio Köyüne yaptığım ziyaretlerde, Melanezyalıların farklı düşünceler taşıdıklarını görmüştüm. Onlar sadece özgürlük ve adalet değil, aynı zamanda ilerleme ve modern bir yaşam da istiyorlardı. Ve kendilerine şunu soruyorlardı: "İlerlemeyi nasıl sağlayabiliriz; kuracağımız Kanak Cumhuriyetinde mi, yoksa Fransa'ya bağlı kalarak mı?"

Seçim sonuçlarına göre Yeni Kaledonyalıların Fransa'ya bağlılığı savunduğu ortadayken, Fransa yönetiminin oyunu bağımsızlık için kullandığı görülüyor. Bu tavır anarşiyi ve zaten birbirine pamuk ipliğiyle bağlanmış bir ulusun dağılmasını körüklemekten başka bir işe yaramıyor.

Ayrıca yönetim, azınlığın tercihine sahip çıkarak soruna gerici bir yöntemle yaklaştığının farkında değil.

Önerdiğim çözüm şu: Yerel otonom bölgelerde ekonomik ve toplumsal ilerleme politikası uygulanarak Kaledonyalıların yaşam koşullarının düzeltilmesi; Yeni Kaledonya yönetiminde Melanezya ve Avrupalıların eşit olarak temsil edilmesi ve başkanlığın bir Melanezyalıya verilmesi. Adanın Fransa'nın bir bölgesi olarak kabul edilmesi. İşte Kaledonyalılar bağımsızlıkla, yukarıda anerdiğim Fransız yurttaşlık haklarına sahip çıkmak arasında seçimini yapmak durumunda. Birinci çözüm yolunun gerici, ikincisinin ise ilerici olduğu ortada. Zira birincisi azınlığa boyun eğmeyi, ikincisi ise özgür ve cumhuriyetçi bir ortamda ekonomik gelişmeyi ve toplumsal hakları savunuyor.

Fransız Parlamentosundaki tartışmalardan edindiğim izlenim şu: Mitterrand yönetimi Yeni Kaledonya'nın geleceğini sağlam temeller üzerine kurmak için gerekli olan istek ve hırsa sahip değil. Bunun yerine kadercilik anlayışının egemen olduğu yılgınlığı taşıyor.

Kendi dünyasında yaşayan bir sinemacı, yazar, 'komik' adam

Politik çözümlerin dünyayı değiştireceğine inanmıyorum

New York'un caz lokallerinden Michael's Pub'da altı arkadaşıyla birlikte caz çalan kendi halinde bir adam. Koskocaman ayakkabıları, bol bir pantolonu, pembe gömleğiyle kırılıp dökülecekmiş izlenimi veriyor, tavırları dostça, sevimli. Caz grubunda klarnet çalıyor. **Woody Allen** bu. Ünlü **"komik yönetmen"**. Sinemacılığının yanı sıra, çok okunan bir mizah yazarı. Woody Allen'la Federal Alman **Stern** dergisi muhabirlerinin yaptığı bir görüşmeden parçalar okuyacaksınız.

— 1961 yılındaydı. Bir kabare tiyatrosunda sahneye çıktınız. Hatırlıyor musunuz bunu?

ALLEN— Korkunçtu. Tek Allahın kulu gelmemişti. Üç ya da dört masa doluydu galiba. O sıralarda televizyona küçük parodiler yazarak bir sürü para kazanıyordum ve sahne deneyinin beni ileri götüreceğine inanıyordum. Ama bomboş salonu görünce altıma ediyordum neredeyse. Kabarenin sahibi beni usulca sahneye doğru ittiydi.

— Gençliğinizde başarılı bir sporcuydunuz, basket oynuyor, boks yapıyordunuz. Sonra neden komedyen oldunuz?

ALLEN— O zaman oturup beyzbol oynayarak para kazanayım diye ciddi ciddi düşündüm. Ama ana-babam kesin karşıydı buna. Sonra, üniversiteye gideceğim zaman, hangi dalda okumanın bana daha zevkli geleceğini kestiremiyordum. Arkadaşlarım beni hep çok espirili, çok komik buldukları için, eh, parodiler yazıp para kazanmayı dene, bakalım ne olacak dedim kendi kendime.

— Bu sizin için yeni bir şey değildi ama. Okul zamanınızda da böyle espriler yazıp satmıştınız.

ALLEN— Evet, hemen her gün. Yeni işim bana oldukça kolay geldi. Metroyla bir saatte büroma gidiyordum, gideceğim gazeteleri okuyor, ilanlara bakıp bir-iki espri tasarlıyordum.

— 1960'larda Woody Allen'ı ünlü kılmak için elinizden geleni yaptınız. Votka reklamına bile çıktınız.

ALLEN— Elbette. O zaman komedyen olarak popüler değildim.

— Sizin çekingen bir insan olduğunuzu düşünüyorduk.

ALLEN— Öyleyim. Ama, 20 bin insanın karşısına çıksanız bile, sahnede insan eninde sonunda bir oyuncudur. Ama gösteri bittikten sonra canım kimseyle konuşmayı istemez.

— Bugün herhalde reklamlara çıkmazsınız artık.

ALLEN— Kesinlikle çıkmam. Üstelik şimdi bana muazzam miktarlar teklif ediyorlar.

— Filmlerde canlandırdığınız kişiliklerle özdeşleştirilmek sizin için sorun olmuyor mu?

ALLEN— Evet, bu sık sık karşıma çıkan bir durum. Ve aslında bu şekilde yaptığım espirilerin pek azının gerçek yaşantımla ilişkisi var. Geri kalanı, anında bulunmuş şeyler. Filmlerimi yorumlarken aşırıya kaçıyorlar.

— Filmlerinizde sık sık psikanalizle alay ettiniz. Bu da sizin bilgi sahibi olduğunuz alanlardan biri. Biz hesapladık, 27 yılda toplam 4 bin saat psikanalistin divanında yatmış içinizi dökmüşsünüz. Yararı oldu mu?

ALLEN— Tabii insana **"Artık gene normal bir adamsın"** diye diploma vermiyorlar. Ama bu işin bana katkısı oldu. Yine de, başta beklediğim tarzda değil. Genç bir insan olarak çok mutsuzdum. Psikanaliz beni daha özgürce çalışmaya yönelttti. Nörotik insanın, belirli sorunlara sahip olduklarından daha fazla ağırlık tanıyan sınırlı bakış açısından kurtuluyorsunuz. Bu analiz işi olmasaa belki de **Mia Farrow**'la birlikte yaşamak benim için çok güç olabilirdi. Üç çocuğu var, dört tane de evlat edinmiş. Benim hiç çocuğum olmadı, sonra birden yedi çocuk...

— Psikanalize geçirdiğiniz bunca yılın sonra, kendinizi şimdi daha iyi tanıyabiliyor musunuz? Kendinizi geçmişe göre daha doğru mu buluyorsunuz?

ALLEN— Tanıma konusunda böyle, kendimi onaylama konusunda, geçmişe gö-

Ben biraz nostalji düşkünüyüm galiba

re biraz daha fazla, diyebilirim. Hâlâ, başka biri olmayı istediğim anlar yaşamama rağmen.

— Kimin yerinde olmayı istiyorsunuz mesela?

ALLEN— İnanır mısınız bilmem ama, mesela **Marlon Brando**'nun.

— Brando mu? Yaşlı, şişmanlamış, artık çalışmayan biri. Siz çok daha başarılı bir insan durumundasınız şu anda.

ALLEN— Evet, ama uzun meslek yıllarına bakarsanız, çok önemli ve hayranlık uyandıran biriydi. Kökleri benim köklerimden daha derinde.

— Bir keresinde, kadınların sizi çok etkilediğini söylemiştiniz.

ALLEN— Temelde şunu diyebilirim: Kadınlar daha dürüst. Meselâ Amerikan seçimlerinde Başkan Yardımcısı adayı olan Geraldine Ferraro ile Başkan Adayı Walter

Son umut, "Yaşamayı istiyorum, çünkü..." diyebilmekte

Mondale yer değiştirseler çok hoşuma giderdi.

— Eski filmlerinizin yıldızı Diane Keaton ile uzun süre birlikte yaşadınız, şimdi de Mia Farrow ile birliktesiniz. İkisi arasındaki farklar neler?

ALLEN— Diane her zaman odak noktasında durur, çılgın giysileriyle, espirili, hazırcevap... Beni güldürebilen ender insanlardandır. Mia çok daha ince, çekingen, ama yalnız yabancıların yanında. Yedi çocukla sürdürdüğü gündelik hayatta son derece pratik ve ne yaptığını bilen bir kadın.

ARKADAŞLAR—ÜNLÜLER

— Neden ünlü isimlerle ancak arasıra çalışıyorsunuz?

ALLEN— Beni ürküttüyorlar. Dostlarımla birlikte çalışıyorum, daha iyi. Beceriemeyen bir sahneden sonra onlara, **"İğrençti, bir daha yap,"** diyebiliyorum. Bazen çekim bittikten sonra, montajda hoşuma gitmeyen sahneler oluyor, aylarca, bunları tekrar çekiyorum. Dostlarım söz konusu olduğunda, telefonu açıp, **"Gelsene, sana yeniden ihtiyacım var,"** demem yetiyor. Eyvahlar olsun, filmimde Barbra Streisand oynuyor ve beş milyon dolar alıyor, eğer çekim bir gün uzarsa altı milyon alır, ben de ona **"Bu sahne hoşuma gitmedi"** dersem o da bana **"N'apalım, benim hoşuma gitti, bir daha yapamam"** der, falan diye düşünmem gerekmiyor.

— Diane Keaton'lu bir Woody Allen ya-

pımı daha görecek miyiz?

ALLEN— Henüz tam bilemiyorum. Her sabah telefonlaşırız. Günün birinde onunla bir müzikal yapmayı düşünüyorum.

— Bir de İncil'le ilgili projeniz vardı.

ALLEN — Evet. Ama düşündüğüm filmi İbranice çekmem gerekiyor ve ben İbranice bilmiyorum. Ayrıca İsrail'e gitmem gerek, bu da New York'tan birkaç aylığına ayrılmam demek.

— Bu, hoşunuza giden bir şey değil.

ALLEN— Doğru. Seyahat sevmiyorum. Tatilde de yolculuğa çıkmam. Kumsaldan, doğadan nefret ederim. Düpedüz korkunç! Sıcaktır, böcekler üstümde dolaşır, yapacak hiçbir şeyim yoktur ve derhal eve dönmek isterim. Tek istisna, arasıra üç gün Paris...

— Çalışma tutkunu musunuz?

ALLEN— Çalışmak bana zevk veriyor. Mesleğini seven bir zenaatkârın duyguları nasılsa öyle. Çok severek yaptığım bir iş

Takma kafana deyip yaşamayı sürdürmek çok güç

için para veriyorlar bana. Yine de bu dediklerim sadece işin yazmakla ve stüdyoda geçen kısımlarıyla, montajla, müziklendirmeyle ilgili. Dış çekimler kötü. Her sabah saat altıda evden çıkmak zorundasın, dışarısı ya dayanılmaz derecede soğuktur ya da dayanılmaz derecede sıcak, böyle 15 hafta geçirirsin. Öyle çok uzaklarda geçen filmler yapmıyorum artık.

— George Lucas ve Steven Spielberg'inkiler gibi, gerçeklikten kaçış filmleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

ALLEN— Bunlar bize şeref kazandırmıyor tabii. Bu, çocukça bir eğlence düzeyi. Bizi ilgilendiren sorunlarla uğraşmıyorlar. Kişi olarak Spielberg'e çok değer veririm. Filmci olarak da saygım vardır kendisine, ama onun tarafında değil karşı tarafta duruyorum. Spielberg'in yanı sıra, Amerika'da etkili, ciddi ve entelektüel bir sinemamız da olsa, okey diyeceğim.

— Çocukluğunuzun New York'unu sık sık hatırlar mısınız?

ALLEN— Babam Brooklyn'den Manhattan'a giderken sık sık beni de götürürdü. O zaman bu kadar yoğun bir uyuşturucu sorunu, sefalet, fahişeliğin yayılması, pornografi falan yoktu. Ben biraz nostalji düşkünüyüm.

— Yoksa gizli bir tutucu musunuz?

ALLEN— Yok, hayır! Ben liberalim, Demokrat Partiye kayıtlıyım. New York'un eski Belediye Başkanı John Lindsey için konuşmalar yazdım, Johnson için, McGovern için seçim kampanyalarına girdim.

— Mondale'e ne diyorsunuz?

ALLEN— O da istese onun için de aynı şeyleri yapardım. Ama beni ilgilendiren sorunlar hiçbir zaman pek politik nitelikte olmadı. Beni harekete geçiren şeyler felsefe, psikoloji ve din alanlarında. Politik çözümlerle dünyanın belirleyici ölçülerde değiştirilebileceğine inanmıyorum. İnsanlar bundan sonra da birbirlerini öldürmeye devam edeceklerdir. Bu çerçevede d Reagan'ın mı Mondale'in mi seçileceği gerçekten fark etmez.

— Bir keresinde, hayata en yakışan bir zetmenin toplama kampıyla yapılabileceğini söylemiştiniz.

ALLEN— Çok ciddi. Bir sürü paralel yan var. Toplama kampındaki tutsaklar da bir gece birden, ne olup bittiğinden habersiz bir şekilde, kendilerini birtakım kamplarda buluverdiler. Oradan tekrar kurtulmanın tek yolu ölümdü. Bu baskı altında bazıları çok onurlu ve insanca davrandılar, bazıları da iğrenç. Aynı şey hayat için de geçerli diye düşünüyorum. İşte buradasın, niçin, bilmiyorsun, öylesine bir şeylerin ortasına fırlatılıp atılmışsın ve işin sonunda ölüm var. İnsanı geren bir şey.

—Ama toplama kampının aksine, biz hayatımızdan zevk alabiliyoruz, her ne kadar ölümlü olsak da. Öyle değil mi?

ALLEN— Kendimi aldatarak **"Takma kafana"** demenin bana çok güç geldiğini saptadım. Çoğu insan, öylesine, her şeyin üstünden atlayarak yaşıyor.

— Ama seçme şansımız yok ki. Hayatımızdan tat alırsak ölüm fikri de o kadar moral bozucu olmaz.

ALLEN— Benim moralimi bozuyor. Hayata karşı, sizin dediğiniz gibi bir yaklaşım edinemedim bir türlü.

— O zaman insanın "Yaşamanın hiç anlamı yok" deyip hayatına son vermesi değil midir mantıki sonuç?

ALLEN— İntihar mı ?

— Evet.

ALLEN— Tabii, tabii. İnsan çok kolay

Kısa ama yararlı bir Sivil İtaatsizlik Rehberi

Woody Allen

Devrim nedir, ne değildir, nerelerde bulunur, nasıl yapılır?
Tarihin önemli devrimlerini kimler, nasıl, neyle yapmışlardır?
Oturma eyleminin başarı koşulları nelerdir?
Gösteri yürüyüşleri görünmeli mi?

ARADIĞINIZ SORULARIN YANITLARI

kayabilir o tarafa. Bu, insanın korunması gerekli bir şey. Muhtemelen tek çözüm, insanın kendini hayata bırakıp en kötüsünü beklemesi. Ve şöyle düşünmesi: Hiç anlamı yok, hiçbir şey bir adım ileri gitmiyor, her yer kurak, acı dolu ve buna rağmen kabul ediyorum.

— Yani küçücük de olsa umut var?

ALLEN— Evet. Şu: Yine de, **"Okey, her şeye rağmen yaşamayı istiyorum, çünkü..."** diyebilmek. Çünkü'den sonrasını bilmiyorum ama, hâlâ arıyorum. Belki günün birinde bulurum, tümüyle kendiliğinden, ilham gelir, saniyenin küçücük bir kesitinde, güneş batışını seyrederken, kısacık bir an, sana **"Ortalıkta yine de bir şeyler var"** hissini verir, sonra kaybolur gider.

— Toplama kampını konu alan bir film yapmayı hiç düşündünüz mü?

ALLEN — Hep çok ilgimi çekmiştir bu. Toplama kamplarında bulunmuş birçok insanla konuştum, çok okudum. Ama film yapmaya yetecek bir fikir sahibi olamadım.

— Tamamladıktan sonra izlediğinizde filmlerinizi beğeniyor musunuz?

ALLEN— Hayır. Hep kötü birtakım hislere kapılıyorum. **"Manhattan"**ın son halini izlediğimde menacerimi çağırıp, **"Lütfen filmin gösterime girmemesini sağla. Zarara karşılık ben onlara iki tane espirisiz film yapayım,"** dedim. Menacerim de, **"Sen iyice çıldırmışsın,"** dedi. Sonra filmi birkaç kişiye gösterdik. Hepsi filmi müthiş buldular, gazeteler manşetler çekti, eleştirmenler yıllardır yapılan en iyi film dedi, ben de bir köşeye pısıp çenemi kapattım.

Devrim yapabilmek için iki şey gereklidir: Kendisine karşı ayaklanılacak biri ya da bir şey ve gerçekten de ortaya çıkıp ayaklanmayı gerçekleştirecek birisi. Bu iş için seçilecek giyim genellikle serbesttir ve çoğunlukla da spordur. Ayrıca iki taraf da bu işin ne zaman ve nerede olacağı konusunda görüşebilir. Ancak iki gruptan biri ihmalkâr davranarak gelmeyecek olursa, girişim muhtemelen başarısızlığa uğrayacaktır. Nitekim 1650 Çin devriminde iki taraf da gelmeyince tutulan salon için yatılan kapora parası ziyan oldu.

Kendilerine karşı ayaklanılan kişiler ya da partiler **"egemen sınıf"** adını taşır ve onları tanımak oldukça kolaydır, çünkü görünüşe bakılırsa her türlü zevk ve sefa onlardan yanadır. **"Egemen sınıf"** genellikle takım elbise giyer, toprak sahibidir ve gecenin ortasında radyonun sesini açtıkları halde kimse onlara bu yüzden bağırmaz. "Statüko"yu korumak onların görevidir. İki yılda bir tamirat yapmayı kabullenir görünürlerse de böyledir bu.

'Egemen sınıf" fazla sertleştiği zaman, buna polis devleti deriz. Polis devletinde her türlü farklı görüş yasaktır, kendi kendine gülmek, papyonla dolaşmak ya da belediye başkanından **"Şişko civanım"** diye söz etmek gibi. Burjuva özgürlükleri bir polis devletinde son derece kısıtlıdır ve söz söyleme özgürlüğünden söz etmek, bir plak eşliğinde ağzını açıp kapatarak, pleybek yapmaya izin verildiği halde, mümkün değildir. Hükümetin fiyakasını çizen görüşler, özellikle de dans üslupları konusunda, hoşgörü bulmaz. Basın özgürlüğü de aynı şekilde sınırlıdır ve yurttaşların sadece istenen siyasal fikirleri ve huzuru tehdit etmemek şartıyla futbol maçı sonuçlarını dinlemesine izin verir.

Ayaklanan gruplar, genellikle **"Ezilenler"** adını alır ve yine genellikle sağda solda kavga halinde, mırın kırın ederken ya da baş ağrılarından şikâyet ederken görülürler. (Bu noktada, egemen sınıfların asla ayaklanmaya ya da ezilenlerin yerine geçmeye kalkışmadığına dikkat edilmelidir, çünkü böylesine bir durumda bu tarz eylemlerin doğal bir sonucu, iç çamaşırlarının değiştirilmesi olabilecektir.)

Devrimlere en ünlü örnekler şunlardır:

FRANSIZ DEVRİMİ: Fransız devriminde halk zorla iktidarı eline alarak, şatoların tüm kapı kilitlerini değiştirmiştir. Böylece soylular içeri girememiştir. Şatoları ele geçiren halk büyük bir parti vermiş ve tıka basa karnını doyurmuştur. Soylular sınıfı nihayet şatoyu geri aldığında büyük bir temizlik hareketine girişti ve kanepelerinde birçok yağ lekesi ve izmarit yanığı ile karşılaştılar.

RUS DEVRİMİ: Bu devrim yıllarca için için yanan bir ateş gibi devam ettikten sonra, serflerin Rus imparatorunun aslında çar ile aynı kişi olduğunu fark etmesi üzerine patlak vermiştir.

Burada, bir devrim sona erdikten sonra **"ezilenler"**in kendi hükümetlerini kurdukları ve **"egemen sınıf"** gibi davrandıkları sıkça görülmektedir. Tabii ki böylesi durumlarda onlarla telefonla görüşmek oldukça zorlaşır ve ayrıca mücadele sırasında sigara ve cikleti alabilmeleri için aldıkları borçları hatırlamadıkları da görülür.

Sivil itaatsizlik yöntemleri:

AÇLIK GREVİ: Ezilen kişi talepleri yerine getirilene kadar gıda almamakta direnir. Bu durumda kurnaz politikacılar açlık grevindeki kişilerin yakınına bisküvi ya da biraz çedar peyniri bırakırlar. Böyle oyunlara karşı dayanmasını bilmek gerek. İktidardaki parti, açlık grevindekinin yemek yemesini sağlayabildiyse genellikle ayaklanmayı bastırmakta fazla güçlük çekmez. Yemek yemesini sağlamakla kalmayıp, hesabı da isteyecek duruma getirilerse zafer çantada kekliktir onlar için. Pakistan'da girişilen bir açlık grevi, hükümetin son derece lezzetli bir biftek cordon bleu yaptırması ve halk kitlelerinin bunu geri göndermeye kıyamaması üzerine yarım kalmıştır. Ancak böylesi lezzetli yöntemler pek nadirdir.

Açlık grevinin temel sorunu, birkaç gün içinde insanın oldukça acıkmasına yol açması ihtimali. Özellikle de sokakları dolaşarak **"Mmm.. nefis bir tavuk kızartması.. mmm. Birkaç da bezelye katalım...mmm..."** diye anons yapan hoparlörlü arabaların isyanı bastırmakta kullanılması halinde.

Siyasi inançları fazla radikal olmayanların başvurabileceği bir açlık grevi türü, sarmısak yememekte diretmektir. Bu küçük jest, yerinde ve zamanında başvurulması halinde hükümet üzerinde büyük bir baskı oluşturabilir. Nitekim Mahatma Gandhi'nin, salatasına yağ ve sirke katmamaktaki ısrarı, İngiliz hükümetini utandırmış ve birçok konuda taviz vermesine yol açmıştır. Siyasi amaçlarla feragat edilebilecek şeyler arasında, yemeğin yanı sıra, pişti, gülümsemek, tek ayak üstünde durmak ve bir leyleği taklit etmek de vardır.

OTURMA EYLEMİ: Önceden kararlaştırılan bir yere gidin ve oturun. Ama doğru dürüst oturun, yoksa sadece çömelmiş olursunuz, ki bu şekilde alacağınız tavrın siyasi bir değeri yoktur. Bunun tek istisnası, hükümetin de çömelmiş olduğu durumlardır. (Bu durum pek ender görülür. Yine de havaların soğuduğu günlerde bir hükümetin eğildiği görülmüştür.) Eylemin özü, taviz elde edene kadar oturduğunuz yerde kalmaktır, ancak açlık grevinde olduğu gibi bu eylemde de hükümet eylemcileri ayağa kaldırmak için provokasyonlara başvuracaktır. Örneğin, **"Hadi artık, herkes kalksın, kapatıyoruz,"** ya da **"Biraz kalkabilir misiniz? Boyunuzu öğrenmek istiyoruz,"** diyebilirler.

GÖSTERİ VE YÜRÜYÜŞLER: Gösterilerde dikkat edilmesi gereken çok önemli bir husus, görülebilir olmalarıdır. Nitekim **"gösteri"** kavramı da buradan kaynaklanmaktadır. Bir kişinin kendi evinde gösteri yapması halinde bu aslında işin özüne inerek nesnel olarak değerlendirirsek, gösteri sayılmaz, **"manyakça davranmak"** ya da **"eşeklik etmek"** biçiminde adlandırılabilir.

Güzel bir gösteri örneği, Boston limanındaki çay gemilerine yapılan hücumdu. Söz konusu gösteride ulusal gururu incinen Amerikalılar Kızıldelili kıyafetleri içinde İngiliz çaylarını limana dökmüştü. Bunu ulusal gururu incinmiş Amerikalı kılığına girmiş Kızıldelililerin gerçek İngilizleri denize dökmesi izlemiş, bunu da İngilizlerin çay kılığına girerek birbirlerini denize dökmesi takip etmişti. Sonunda olay yerine sevkedilen Alman paralı askerleri **"Truvalı Helen"** oyununun kostümleri içinde, ortada görünür bir neden olmadan limana atlamıştı.

Gösteri yaparken söz konusu taleplerin belirtildiği bir pankartı yanına almayı unutmamakta fayda vardır. İleri sürülebilecek talepler konusunda şunları önerebiliriz: 1. Vergiler düşürülsün, 2. Vergiler kaldırılsın, 3. Pazarlıksız satış yapılır.

Sivil itaatsizlik konusundaki çeşitli yöntemler:

- Belediyenin önünde durarak, talepler yerine getirilene kadar **"muhallebi"** kelimesini ritmik şekilde tekrarlamak.
- Trafiği engellemek, örneğin herkesin alışveriş yaptığı bir caddeden bir koyun sürüsü geçirerek.
- **Yetkili"**lere telefon ederek **"Bess, You Is My Woman Now"** şarkısını söylemek.
- Polis kılığına girerek sokağın ortasında ip atlamak.
- Herkesin sizi enginar zannedeceği bir şekilde davranmak ve yanınızdan geçenlere yumruk atmak.

ÇEVİREN *EROL ÖZBEK*

eski-yeni çizgiler

Orhan ÖZDEMİR

1938 yılında İstanbul'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini yine İstanbul'da yaptı. Tiyatro ve sinemaya da merak saran Özdemir, bu alanda kreatör ve dekoratör olarak çalıştı. Daha sonra karikatürcülüğe başladı. Ali Ulvi Ersoy ve Yalçın Çetin'le birlikte çizgi film çalışmaları yaptı. 1973 yılında, İtalya'nın Bologna şehrinde düzenlenen Alta Ribalta Yarışması'nda altın heykel ödülünü kazandı. Özdemir halen reklam grafikerliği yapıyor.

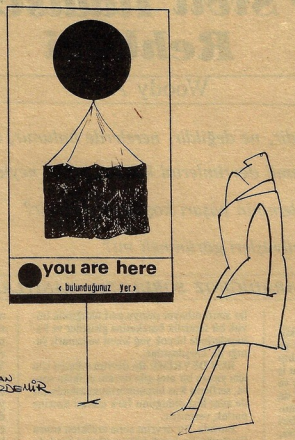

arşiv konuşuyor

Berlin'de Noel

Hıristiyan inancına göre, aralık ayının 25. günü İsa'nın doğum günü olarak kabul edilir ve 24'ünü 25'e bağlayan gece bayram olarak kutlanır. "Dikkat! 70 metre sonra Batı Berlin'den çıkıyorsunuz", "İngiliz bölgesinden çıkmak üzeresiniz" uyarı levhalarının ilerisinde görünen yer Brandenburg kapısı. (13 Ağustos 1961'de duvarla kısmen kapatılmış.) Sınır kapısında olsa bile, 1960 yılının Noel gecesinde de klasik manzara değişmemiş. Geleneksel Noel ağacı tahta sıranın üstündeki yerini almış.

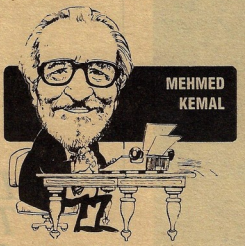

Kov Gitsin Partiden

Demokrat Parti 1954 seçimlerini ezici bir çoğunlukla kazanmış, parlamentoyu *'dikensiz gül bahçesi'*ne çevirmişti. Artık muhalefet seçimlerle susturulmuştu. Halk Partisi'nin muhalefet sertliği giderilmiş, yerini politik bir sessizlik almıştı. Ancak muhalefet seçimlerle dışarda susturulunca, bu kez içerden bir muhalefet baş göstermişti. Partinin en gözde kişilerinden olduğu halde Prof. Feridun Ergin'in doğruları yazması önlenememişti. Prof. Feridun Ergin 1955 yılı ağustosunda Menderes'in yaptığı basın toplantısındaki rakamları ele almış, söylediği gibi bir kalkınmanın olmadığını Cumhuriyet gazetesine yazmıştı.

Menderes'in odasında parti ileri gelenleri oturur konuşurken, kapı birden ardına kadar açılmış, Mükerrem Sarol, hışımla içeri girmişti. Elinde Cumhuriyet gazetesini sallıyor, bir yandan da -"Ben bu işin içine..." diyerek kalayı basıyordu. Menderes yazıyı okumuyor, "Ne diyor?" diye soruyordu.

"Efendim, sizin basın toplantısında verdiğiniz rakamların gerçeğe uymadığını söylüyor, sizi yalanlıyor."

Yazıyı okumadan

Menderes, yazıyı bir de kendi okumak gereğini bile duymadan, Mükerrem Sarol'un söylediklerinin etkisinde bağırıyordu:

"Biz bütün muhalefeti bastırdık, bir bu mu kaldı? Kovun şunu partiden !.."

Gerçekten 14 Ağustos 1955 pazar günü bütün gazeteler iri puntolarla "Feridun Ergin'in partiyle ilişiğinin kesildiğini" bildiriyorlardı. Mükerrem Sarol'un tanıklığı, Menderes'in hiddeti ile Prof. Ergin çok hizmetler verdiği partisinden uzaklaştırılıyordu. Oysa bundan bir süre önce 1954 seçimlerinin kazanılması için partide propaganda işlerini hazırlayacak komisyonda Burhan Belge ve Bahadır Dülger'in yanıbaşında Prof. Feridun Ergin'e de önemli görevler verilmişti. Partice bastırılan seçim propaganda kitabının, kırmızı kitabın, dörtte üçünü, tembel Dülger ve kaytarıcı Belge'ye göre Prof. Feridun Ergin kaleme almıştı. Menderes'in övgüleri de esirgenmemişti.

Geleneğimizde iki uç

Siyasal geleneklerimiz içinde iki uç vardır, iki ucun ortası yoktur. İnsanlar ya aşırı derecede övülürler, ya aşırı derecede kovulurlar. Hele seçimleri ezici bir çoğunlukla kazanmış bir partinin başkanı için hoşgörü diye bir eylem yoktur.

"Atın şunu!..." dendi mi, hiçbir güç karşı koyamaz, liderin sözü yerine getirilir. Atılacak adam hemen atılır. Bizim demokrasi tarihimizde Feridun Ergin'in önemli bir yeri vardır.

Demokrasimizin bunalımlar geçirdiği dönemlerde ağırlığı belli olan kişiler, davranışlarını ortaya koymalıdırlar. Ancak onların ağırlıklarını koymaları iledir ki, demokrasi, yaralarından, berelerinden arınabilir.

Ayrıcalıklı ve güçlü kişiler

Birtakım insanlar allem etmişler, kallem etmişler Cemal Gürsel'i *'Komünizmle Mücadele Derneği'*ne onur başkanı yapmışlardı. Bunu haber alan Başbakan İsmet İnönü, bir haber saldı. Devlet Başkanı böylesi bölücü derneklerde görev alamaz. Derhal istifa etmesi gerekir. Bu haber Cemal Gürsel'e ulaştırıldı. Cemal Ağa diye tanınan Gürsel, böyle durumlarda biraz alaturka davranırdı. Ağırdan aldı. Bu kez İsmet Paşa'dan gelen ikinci haber:

"24 saate kadar bu görevden istifa etmezse kendilerini gayri meşru saydığımı ulusa açıklarım." oldu.

Gürsel 24 saat dolmadan dernekteki görevden ayrıldı. Böylece demokrasi de, devlet de yara almadan kurtuldu. Bunalımlı dönemlerde, bunalımı çözecek ağırlıklı kişiler her zaman beklenir. Böyle kişiler çok önemlidir.

Anket Defteri

Tiyatromuzun yüzaklarından

Işık Yenersu 1942 yılında doğdu. 1958 yılında Ankara Devlet Konservatuarı'na girdi, 1963'te Tiyatro Bölümü'nü bitirip Devlet Tiyatrosu kadrosuna katıldı. 1964 yılında, çiçeği burnunda bir tiyatro sanatçısıyken İstanbul'da, Arena Tiyatrosu'nda sahnelenen G. Bernard Shaw'ın "Sezar ve Kleopatra" adlı oyununda Yıldırım Önal'la başrolü paylaştı ve tiyatroseverlerin gözüne girdi. 1969 yılında da Paris'te bir yıl staj yaptı. Konservatuvar'da hocalığı, radyo ve TV'de sayısız "sesli ve görüntülü" çalışması oldu. 1979'da "Söz Veriyorum" oyunuyla ödül rekoru kırıp o yıl Türkiye'deki tüm tiyatro ödüllerini aldı. 1983-84 sezonunda oynadığı "Güneyli Bayan" ile de hem Ulvi Uraz (Yılın Oyuncusu), hem de Sanat Kurumu (Yılın En İyi Kadın Oyuncusu) ödüllerini aldı.

IŞIK YENERSU

TİYATROCU

Sizce en büyük mutsuzluk nedir? *Saniyede on beş çocuğun açlık ve hastalıktan öldüğü, düşüncelerinden dolayı insanların cezaevlerine atıldığı, zulüm ve işkencenin, savaşın ve açlığın kol gezdiği bir dünyada eli kolu bağlı oturmaya yargılı olmak.*

Nerede yaşamak isterdiniz? *Türkiye'de.*

Sizce yeryüzünde gerçek mutluluk nedir? *Bebelerin açlıktan ve hastalıktan ölmediği; ekmeğin, eğitimin ve özgürlüğün eşit oranda paylaşıldığı bir dünyada işe yarar bir birey olmak.*

Hangi hataları bağışlarsınız? *Önemliyi önemsizden ayırmaya çalışırım. Bağışlayabilmek için.*

Edebiyatta sevdiğiniz kadın kahraman? *Doğrusu müthiş roman kişileri, tiyatro kişileri çizmiş usta yazarlar. Üstelik benim bunları beğenmem için ille de Vlassova Ana ya da Jeanne d'Arc gibi olumlu tipler olması gerekmiyor. Tipin iyi çizilmesi, gerçekliği önemli olan. (Bir örnek: Shaw'un da, Anouilh'un da Jeanne d'Arc tipleri gediklerle doludur. Ama Brecht'inki öyle mi ya!)*

En sevdiğiniz tarihi kişilikler? *Tarih kitapları her zaman doğruları yazmıyor.*

En sevdiğiniz besteci? *Duygusal ve düşünsel yüküme göre değişir. (Ama beni hiç dinlemeyip-bütün zamanlarımda- kendilerini dinletenler: Vivaldi, Bach, Albinoni.)*

En sevdiğiniz ressam? *Mağaraya ilk bizonu çizenden mi başlasam? (Siz böyle "en, en!" diye sorarsanız işimiz zor!) "En" ine boyuna düşündüm: Sevdiğim onca ressamın hiçbirine haksızlık edemeyeceğim.*

Bir erkekte en çok hangi özelliklere değer verirsiniz? *Cesur, serinkanlı, dürüst, tutarlı, onurlu, bilgili, sevgili olup bu nitelikleri (bir kostüm gibi giymeyip, gizleme) gizleyebilme özelliği.*

Bir kadında? *Yukarda saydıklarıma "Ana" olma özelliğini (güzelliğini) ekleyin.*

Sizce en büyük erdem nedir? *Cesaret ve onur zamanımızda erdem oldu, ne yazık...*

En sevdiğiniz uğraş? *Haksızlığa başkaldırma.*

En büyük yanılgınız? *Öyle çok büyük bir yanılgım olmadı. (Ya da olmuş da unutmuşsam bunu unutmuş olmaktır!)*

Kimin ya da kimlerin yerinde olmayı isterdiniz? *Yerinde olmayı istediğim kimse yok. Ama yerinde olmak istemeyeceğim kişi çok.*

Başlıca karakter özelliğiniz? *? ? ? ?*

Dostlarınızda en çok değer verdiğiniz özellik? *Katıksız sevgi, çıkarsız bağlılık... Ama ille de dürüst ve nesnel tavır.*

Mutluluk rüyanız? *Çocukluğumdan bu yana düşmüyorum böyle düşlere.*

Sizin için en büyük felaket ne olabilirdi? *Türkiye ve insanlık için en büyük felaket ne olabilirdi?*

Ne olmak isterdiniz ? *İnsan...*

En sevdiğiniz renk ? *Beyaz.*

En sevdiğiniz çiçek ? *Dağ menekşesi.*

En sevdiğiniz kuş ? *Martıyı sevmediğim halde; "Martı Jonathan Livingston".. Picasso'yu sevmediğim halde O'nun bütün güvercinleri.. (Sözün özü: Kuşları kafeste sevmem. Özgür olsunlar ya da böyle ölümsüz.)*

En sevdiğiniz yazar? *Bakın! Gene beni haksızlık etmeye zorluyorsunuz. Kaç kıtadan, kaç ulustan, ne çok yazar var sevdiğim...*

En sevdiğiniz şair? *Tamaam! Pes! Köşeye sıkıştırdınız.. Nazım Hikmet... (Şimdi bunu söylemeseydim bütün ozanlara haksızlık olurdu!)*

Yaşayan erkek kahramanlarınız? *"Kahramanlıktır yaşamak.. Öleceğini bilip mutlak.."*

Tarihte en çok takdir ettiğiniz kadın kahraman? *Onların tarihi yeniden yazılacak: Erkekleriyle birlikte.*

En sevdiğiniz isimler? *En sevdiğim isme öyle birinde rastlıyorum ki! Sevmediğim bir isim de bakıyorum aklı güzel, yüreği güzel birinin adı... Sevdiğim isim olup çıkıyor hemen.*

En nefret ettiğiniz şey ? *İnsan kişiliğini çözmeye, onurunu zedelemeye yönelik saldırının her türü.*

Tarihte en nefret ettiğiniz kişiler? *Tarih onları da yeniden yazacak, Hitler'iyle itleriyle birlikte...*

Hayran olduğunuz askeri başarılar? *Kölelerin efendilerine, ezilenlerin ezenlere, sömürülenlerin sömürgenlere karşı kazandığı bağımsızlık ve özgürlük savaşları.*

Hayranlık duyduğunuz reformlar? *Deforme edemediklerimiz (Mustafa Kemal'inkiler demek istedim).*

Hangi doğal yeteneğe sahip olmak isterdiniz? *Yazmak. (Yazarlık yeteneğine)*

Nasıl ölmeyi isterdiniz? *Ölmek istemiyorum!*

Şu andaki ruh haliniz? *Beni bu kadar şaşırtabildikten sonra sizinkini merak ediyorum!*

Yaşam ilkeniz ? *"Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçesine."*

Hopi Kızılderilileri bin yıldır aynı bölgede dini inançlarına bağlı yaşıyor

Dikdörtgen alanın etrafındaki evlerin tepesinde yüzlerce izleyici oturuyor. Alanın kenarlarındaki portatif sandalyeler ve bankların üzerinde Kızılderililer var. Evlerin tepesinde çömelmiş oturanlar sabırsızlanarak bekliyorlar. Derinden gürültüler gelmeye başlıyor. Konuşmalar yavaş yavaş kesiliyor. Kahinalar geliyor! Evlerin arasındaki dar bir geçitten yüzleri ve vücutları boyalı insanlar alana girmeye başlıyorlar. Beyaz eteklikler giymiş, bedenlerinin üst kısmı çıplak dansçılar. Siyaha boyalı bedenlerinin üst kısmında beyaz boyayla yapılmış şekiller var. Grubun gelmesiyle birlikte alanı kaplayan gürültüyü dansçıların ayak bileklerindeki kaplumbağa kabuklarının ve ellerindeki aletlerin çıkardıkları anlaşılıyor. Bir dansçının yüzündeki maskede bulut ve şimşeği temsil eden semboller var. Kafasında da kartal tüylerinden yapılmış bir demet duruyor. Son olarak siyah kumaşlara bürünmüş kadın dansçılar alana giriyorlar.

Kahinalar, Hopi Kızılderilileri tarafından efsanevi yaratıklar olarak tanımlanırlar. Sıcak yaz gününde Miskongnovi köyü alanında gösteri yapan dansçılara da Kahina deniyor. Kahina, Hopi Kızılderililerin dinsel inançlarına göre, canlı ve cansız doğanın yaşam güçlerinin ve ruhlarının cisimlendirilmiş şekilleri. Kahinalar 8 gün boyunca bir odanın içinde oruç tutarak ve dualar ederek dansa hazırlanıyorlar. Dansçılar kostümlerini ve maskelerini giyerken aslında bir rolün hazırlığını yapmıyorlar. Bu sırada tanrı ve insanlar arasındaki ilişkiyi kuran varlık, Kahina oluyorlar. Dansçıların bütün dış görünüşleri, üzerlerindeki renkler, işaretler geçmişten bugüne uzanan bir gerekiyor. Köylerde fotoğraf ve film çekmek, resim yapmak, ses kayıt etmek ve Kahinaların dansları hazırlandıkları odaları gezmek yasak. Bunun dışında kapısında turistik eşyaların satıldığı belirtilen her ev gezilebiliyor.

Bugün Hopi çocukları daha okula başlamadan önce aralarında İngilizce konuşuyorlar. Yaşlılar bu tür gelişmeleri geleneklerine yönelen birer tehlike olarak görüyorlar. Hopilerin dilleri ve kültürleri birbirlerine o kadar bağlı ki, birinin zarara uğra-

Kahinalar ne anlatmak istiyor?

nıyor ve hepsinin anlamı var.

Hopiler en az bin yıldan beri Grand Canyon'un batısındaki bölgede yaşıyorlar. "Hopi" barışçı, barışsever anlamına gelen bir kelime. Gerçekten de bu küçük halkın geçmişinde pek savaşa rastlanmıyor. Tarihte ne İspanyollar, ne Meksikalılar ne de Amerikalılar onları yerleştikleri bölgeden sürmeye kalkmışlar. Ama Hopilerin kendilerini dış dünyadan bütünüyle soyutladıkları savunulamaz. 2. Dünya Savaşına katılan Kızılderililer geriye yeni düşüncelerle dönmüşler. Asfalt yolların, su depolarının yapılması, elektrik direklerinin dikilmesi hep bu yeni düşüncelerin eseri.

Bütün bunlara karşın Hopi Kızılderililerinin yaşam tarzı hâlâ dinsel inançları tarafından belirleniyor. Hopilerin dinsel inançlarına göre insanı besleyen toprak anaya ve yaşam sunan güneş babaya sevgiyle ve dikkatle davranılmalı. İnsan dogayla uyum içinde yaşamalı. Yeni doğan çocuk, geleneklere göre, isim verme töreninde, annesi ve anneannesi tarafından güneşe karşı tutuluyor. Törende ailenin erkekleri bulunması yasak, çünkü Hopi toplumunun yapısını belirleyen kadın. Mülk anadan kızına kalır. Erkek bir kadınla evlendiğinde onun ailesinin yanına taşınır. Boşanma ise çok basit. Erkek eve döndüğünde özel eşyalarını kapının önünde bulursa, bu erkeğin kendi ailesinin yanına dönmesinin gerektiğinin işareti. Ancak Hopi kabilesinde anaerkil bir düzenin olduğu söylenemez. Cinsiyetlere göre rol dağılımında, kadınlar evdeki yaşamla ilgilenir, erkekler kamusal işlerden sorumludur. İki cins arasındaki ilişki "farklı, ama eşit" olarak tanımlanabilir.

Eski yaşam tarzını mümkün olduğu ölçüde korumaya çalışan katı gelenekçiler elektrik, su gibi yenilikleri ve Batı demokrasisi örneğine uygun olarak seçilmiş "kabile meclisleri"ni reddediyorlar. Buna karşılık kabile meclisi üyelerinden Eugene Sekaquaptewa Amerikan hükümet çevreleriyle birlikte çalışmayı ve teknik-ekonomik gelişim olanaklarına açılmayı **"Hopi değerlerini satmak"** olarak yorumlayan görüşe karşı çıkıyor. Bugün iki kültürlü olmak ve iki kültürden de faydalanmak, bütün Kuzey Amerika Kızılderili kabilelerinde rastlanan bir olgu. Washington'un saldırgan asimilasyon politikasına başka türlü karşı koyabilirler miydi?

Hopiler iki yönlü bir yaşam sürüyor. ABD'nin saldırgan asimilasyon politikasına rağmen kimliklerini koruyabilmelerinin tek yolu bu.

Hopilerin yaşamlarını sürdürebilmek için pek az seçenekleri var. Endüstriyel hayat yok, buna karşılık mısır, sebze ekiminden ve hayvancılıktan pek az Hopi geçimini sağlayabilir. Bu nedenle Hopiler el sanatlarına yönelmişler. Bugün temel geçim maddesini el sanatları oluşturuyor. Çanaklar, gümüş süsler, Kahina bebekleri, seperler ve dokumalar özel kişiler ya da kooperatifler tarafından turistlere satılıyorlar. Ancak Hopi köylerine girmek isteyen turistler bazı kurallara uymak zorundalar. Bu kuralların ortaya çıkış nedeni geçmişte muhabirler, antropologlar ve saygısız ziyaretçilerden edinilen kötü tecrübelerden kaynaklanıyor olabilir. Dans günlerinin dışındaki zamanlarda Hopi köylerini ziyaret edebilmek için özel izin ve bazen de rehber gerekiyor. Hopiler yerleşik bir yaşam tarzıyla tarım yaparken, Navapolar yarı-göçebe ve hayvancılık yapıyorlar.

Hopi ve Navajo kabileleri arasındaki güncel çekişme konusunu geçmişte Hopilere ait olup da daha sonra Navajoların yerleştikleri bir bölge oluşturuyor. Büyük çekişmeler sonucunda Hopiler bu bölgeni hukuksal açıdan yeniden düzenlenmesi ve çekişme konusu olan kısmın çitlerle ikiye ayrılmasını istediler. Ama bu düzenlemeye göre çitlerin öbür yanında kalanl 1986 temmuzuna kadar kabilelerinin bulunduğu tarafa göç etmek zorunda kalacaklar. Yeni düzenleme çok az sayıdaki Hopiyi yerinden edecekken buna karşılık, 2 bin Navajo ailesi evlerini terk etmek zorunda kalacak. Navajo kabile meclisi bu insanları nereye yerleştireceğini henüz bilmiyor.

Gelenekçiler ve ilerlemeciler arasındaki çekişme konusunu ise Black Mesa oluşturuyor. Kömür çıkarılan bu yöre için bundan 20 yıl önce Hopi ve Navajo kabileleri Peabody-Coal - Company ile ayrı ayrı birer kira mukavelesi imzalamışlardı. Kabile meclis üyesi Sekaquaptewa bu girişimin Hopilere ne gibi bir fayda sağladığı sorusuna çok basit bir cevap veriyor: **"Para"**. Ama bu arada Peabody'nin ton başına verdiği fiyatın, aynı kalitedeki Virginia kömürüne verdiğinin yarısı olduğundan hiç söz etmiyor. Gelenekçiler maden işletmeciliğine karşı çıkıyorlar. Onların görüşüne göre bu girişim toprak anaya ve böylece de dinlerinin ve kültürlerinin en önemli unsuruna zarar veriyor. Bunun dışında çevre açısından da büyük tehlikeler söz konusu; hava kirliliği, pis sular nedeniyle toprağın zarar görmesi, sondajlar nedeniyle doğal su birikiminin zarar görmesi gibi.

DERLEYEN *AYSIT GENÇ*